

Jaarverslag 2015

Bovemij Verzekeringsgroep N.V.

Samen vooruit

Bovemij

jaarverslag 2015

Voorwoord

Meer dan 50 jaar geleden richtte BOVAG de BOvag VERzekerings-Maatschappij op. In het kort: Bovemij. Om risico's af te dekken die ondernemers zelf niet konden of wilden dragen. Zo zorgden wij ervoor dat zij zorgeloos konden ondernemen.

Nu - ruim een halve eeuw verder - richten wij ons nog altijd in de eerste plaats op de leden van BOVAG. Tegenwoordig doen we echter veel meer dan alleen de bedrijfsverzekeringen. We verzekeren ook de ondernemers en hun medewerkers. En zelfs hun klanten! Nieuw is dat wij nu de bedrijven ook financieren en administratief ondersteunen, zodat ze hun eigen leasevloot kunnen opzetten en uit kunnen bouwen. En wanneer nodig, bieden wij rechtshulp.

Onze missie: onze klanten succesvoller laten ondernemen.

Hoezeer we ons in de afgelopen 50 jaar ook ontwikkeld hebben, in de kern zijn we hetzelfde gebleven.

Wij zijn een nichespeler met kennis van zaken, die haar klanten heldere oplossingen biedt en dat doet met een persoonlijke aanpak. In de halve eeuw die we nu bestaan, zijn wij een echte partner van de branche geworden: de wereld van mobiliteit kennen wij als geen ander. Wij snappen onze klanten. We kennen hun wereld én de uitdagingen waar zij voor staan. En natuurlijk verstaan we ook ons vak. Die combinatie maakt dat mobiliteitsbedrijven bij ons aan het juiste adres zijn.

Wij bestaan voor en door de mobiliteitsbranche. Anders dan andere partijen vinden wij het dan ook belangrijk om de branche sterk te houden. Wij doen dat door het geld dat bij ons binnenkomt zoveel mogelijk binnen de branche te houden. Denk aan onze schade-uitkeringen, de vergoedingen die we onze klanten uitkeren voor het verkopen van onze consumentenproducten en het dividend voor onze aandeelhouders.

Afgelopen jaar hebben wij wederom grote stappen gezet. We hebben de interne organisatie van het verzekeringsbedrijf klaargemaakt voor de toekomst. Onze financieringsmaatschappij is stevig gegroeid en zal binnenkort de grens van € 100 miljoen aan financieringen doorbreken. En op 8 maart 2016 lanceerden we het online consumentenplatform helder.nl, dat consumenten in contact brengt met een Car Coach, die voor hen in hun regio bij aangesloten BOVAG-bedrijven op zoek gaat naar een gegarandeerd goede - nieuwe of gebruikte - auto die perfect bij hun wensen past. Op deze wijze slagen wij er steeds beter in om onze verzekerings- en financieringsproducten in volledige samenwerking met onze bedrijfsmatige klanten aan te bieden aan de consument.

Bovemij. Samen vooruit!

Inhoudsopgave

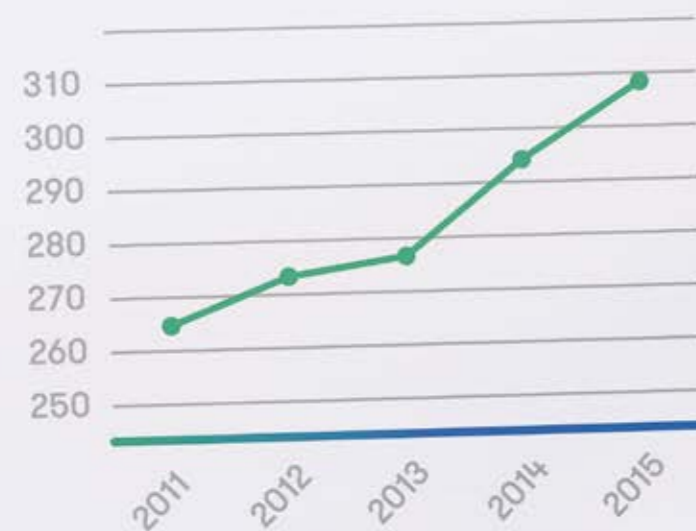
2	Voorwoord	54	STAK
5	Kerncijfers	56	Jaarrekening 2015
6	Onze organisatie	58	Geconsolideerde balans per 31 december 2015
14	Medewerkers in cijfers	60	Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2015
16	Trends in mobiliteit	62	Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2015
20	2015 in vogelvlucht	63	Toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening
22	Verslag van de Raad van Commissarissen	82	Enkelvoudige balans per 31 december 2015
28	Verslag van de Raad van Bestuur	83	Enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2015
40	Governance, Risk en Compliance	83	Toelichting op de enkelvoudige balans en winst-en-verliesrekening
52	BOVAG	89	Overige gegevens

Kerncijfers

Kerncijfers (in duizenden euro's)	2015	2014	2013	2012	2011
Brutopremie					
Ongevallen en ziekte	77.545	65.139	63.601	62.727	58.210
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	73.734	69.993	67.118	66.040	66.385
Casco	121.275	117.577	111.898	109.559	106.218
Brand en andere schade aan goederen	18.492	17.079	15.299	15.225	14.628
Overige branches	18.488	22.286	19.133	19.897	20.277
Totaal brutopremie	309.534	292.074	277.049	273.448	265.718
In procenten ten opzichte van 2011	116,5%	109,9%	104,3%	102,9%	100,0%
Verdiende premie (bruto)	295.229	276.024	262.142	258.148	230.865
Schade	69,5%	66,9%	64,0%	64,5%	66,0%
Acquisitiekosten (provisie)	16,7%	14,0%	16,4%	15,7%	14,2%
Beheers- en personeelskosten	12,6%	13,1%	14,0%	14,4%	14,5%
Combined ratio (netto)	98,8%	94,0%	94,4%	94,6%	94,7%
Resultaat voor belastingen	15.503	24.888	30.135	35.479	26.471
Resultaat na belastingen	11.947	18.970	23.112	27.530	20.217
Eigen vermogen	151.128	148.370	139.598	124.753	104.064
Rentabiliteit eigen vermogen	7,9%	12,8%	16,6%	22,1%	19,4%
Dividend	3.581	8.477	6.934	8.268	6.215
Technische voorzieningen	289.401	299.264	285.340	265.787	270.388
In % van de verdiende premie	98,0%	108,4%	108,8%	103,0%	117,1%
Beleggingen / liquiditeiten / schulden aan kredietinstellingen	399.976	387.943	376.777	356.962	334.579
Opbrengsten beleggingen voor belastingen	11.872	8.091	15.090	19.187	15.069
Gemiddeld rendement beleggingen	3,0%	2,1%	4,1%	5,5%	4,7%
Werknemers per 31 dec. (in fte's)	402	381	380	356	352
Waarvan werkzaam bij Stichting Rechtsbijstand Mobiliteitsbranche	26	24	27	28	26

Premiegroei

(in miljoenen euro's)

✓ Bovemij

Onze organisatie

Wij zijn Bovemij: van huis uit de bedrijfsverzekeraar van BOVAG. Ons bedrijf heeft zich de afgelopen jaren erg ontwikkeld en verbreed. Anno 2016 is Bovemij niet alleen een verzekeringsbedrijf, maar ook een financieringsbedrijf en een internetplatform: helder.nl.

Tot dit jaar waren onze verschillende business units in de markt actief onder hun eigen handelsnamen. Dat betekende dat een klant zaken kon doen met verschillende onderdelen van onze groep. Op de achtergrond waren al die verschillende onderdelen met elkaar verbonden en hadden ze hetzelfde doel voor ogen. Maar voor de klant kon het voelen alsof hij zaken deed met verschillende organisaties. Om voor de klant nog duidelijker te maken dat wij samen met hem vooruit willen, hebben we afgelopen jaar de beslissing genomen om onze *corporate identity* onder de loep te nemen en onze merkarchitectuur te versimpelen. Vanaf nu zijn de verschillende business units van Bovemij daarom naar buiten toe dan ook actief onder één handelsnaam: Bovemij.

Onze handelsnamen Dekavas en Care4Lease zijn - net als de namen van al onze voormalige business units - vervallen en opgegaan in Bovemij. Onze bedrijven ENRA (marktleider in tweewielerverzekeringen), FlexCom4 (verzekeraar in de uitzendbranche) en SRM Rechtsbijstand blijven wel werkzaam onder eigen naam.

In de volgende paragrafen zetten we het complete Bovemij-producten- en dienstenpakket uiteen.

De dienstverlening van Bovemij

Ons grote doel is om onze klanten succesvoller te laten ondernemen. Dat doen we door bedrijven in de mobiliteitsbranche een unieke combinatie van verzekeringen, financieringen en rechtshulp aan te bieden.

Verzekeringen

Financieringen

Rechtshulp

Verzekeringen

Wij kennen de mobiliteitsbranche als geen ander. Wij weten precies welke risico's onze klanten lopen en hoe zij daar grip op krijgen.

Verzekeringen voor het bedrijf

Wij bieden de volgende bedrijfsverzekeringen aan: aansprakelijkheid, bedrijfsgebouw, bedrijfsschade, cliëntenobjecten, geldtransport en beroving, handelsvoorraad, milieu, motorrijtuigen, rechtsbijstand en wagenpark.

Verzekeringen voor de ondernemer en zijn medewerkers

Voor de ondernemer en zijn medewerkers hebben we de volgende verzekeringen: arbeidsongeschiktheid, arbodienstverlening, WIA, ziekteverzuim, collectieve ongevallen en ziektekosten.

Verzekeringen voor de klanten van onze klanten

Onze verbonden bemiddelaars bieden consumenten de volgende producten: BOVAG Autoverzekering, BOVAG Pechhulp, aanvullende garantie, rechtsbijstand, ENRA Fiets-, Bromfiets- en Motorverzekering.

Financieringen

Van je leasevloot

Autoverkopen en marges staan al jaren onder druk. Het is voor BOVAG-leden meer dan ooit zaak om hun klanten aan zich te binden. Bovemij helpt klanten hierbij door hun leasevloot te financieren en hen daarbij volledig administratief te ondersteunen. Hierdoor verbetert de werkplaatsbezetting en groeien de omzet en marges.

Voor je klanten

Onze klanten kunnen ervoor kiezen om hun klanten (consumenten) via Bovemij een autofinanciering aan te bieden. Op die manier verstevigen zij de relatie met hun klant nog verder.

Rechtshulp

Voor verzekerden en niet-verzekerden

Ondernemers kunnen te maken krijgen met een juridisch geschil. Bijvoorbeeld met een medewerker, met de gemeente, een leverancier of met een klant. In dat geval is het fijn als zij worden bijgestaan door een partij die niet alleen de branche, maar ook de kleine lettertjes kent. Wij helpen hen altijd: of ze nu wel of geen rechtsbijstandverzekering hebben. Klanten die wel een rechtsbijstandverzekering hebben, komen terecht bij SRM Rechtsbijstand, klanten zonder rechtsbijstandverzekering bij de afdeling Rechtshulp van Bovemij.

Verzuimbegeleiding in de uitzendsector

Onze dochter FlexCom4 staat klanten in de uitzendbranche bij in het managen van hun verzuim- en arbeidsongeschiktheidsrisico's. Doel van het bedrijf is uitzendkrachten bij ziekte zo snel mogelijk weer aan de slag te krijgen.

Internetplatform HELDER

Op 8 maart 2016 lanceerden we helder.nl: ons eigen online mobiliteitsplatform, dat consumenten in contact brengt met een Car Coach, die voor hen in hun regio bij aangesloten BOVAG-bedrijven op zoek gaat naar een gegarandeerd goede - nieuwe of gebruikte - auto die perfect bij hun wensen past. Een concept dat aansluit bij de wensen van de hedendaagse consument, die gegarandeerd, zorgeloos wil rijden. Consumenten vinden bij Helder altijd de auto die past bij hun situatie. Ze worden geholpen door een professionele Car Coach, zitten niet vast aan een meerjarig contract en hebben nooit onverwachte kosten voor reparatie van hun auto.

Helder.nl is een concept van Bovemij voor de branche. Door de nauwe samenwerking met het BOVAG-bedrijf en Bovemij Financieringsmaatschappij is het mogelijk een all-in abonnement te bieden met als doel de klant gegarandeerd zorgeloos te laten rijden. Het platform zorgt er voor dat die consument weer terecht komt bij zijn eigen lokale BOVAG-bedrijf, in plaats van bij een grote leasemaatschappij. Bedrijven krijgen zo hun klanten weer terug én ze krijgen klanten die ze anders niet gehad zouden hebben. En in plaats van éénmalig marge bij directe verkoop van de auto, krijgen ze nu langjarige inkomsten van vaste klanten. De auto's van bedrijven die meer dan 50 leasecontracten af weten te sluiten, komen terecht in een eigen leasemaatschappij. Eventueel krijgen die bedrijven zelfs een eigen label. Auto's van bedrijven met minder dan 50 leasecontracten komen terecht in de coöperatieve leasemaatschappij. De administratie en het beheer wordt in beide gevallen door Bovemij gedaan.

Onze kernwaarden

Bovemij heeft zich de afgelopen jaren sterk ontwikkeld. Toch zijn we in de kern hetzelfde gebleven. Al meer dan vijftig jaar zijn wij een echte partner van de mobiliteitsbranche; wij werken niet alleen voor, maar ook samen met onze klanten. En al meer dan vijftig jaar hebben wij kennis van zaken, zorgen wij voor heldere oplossingen en hanteren we een persoonlijke aanpak.

Kennis van zaken

We zijn in 1963 opgericht door de leden van BOVAG. In die halve eeuw zijn wij een echte partner van de branche geworden. Wij snappen onze klanten! We kennen hun wereld én de uitdagingen waar zij voor staan. En natuurlijk verstaan we ook ons vak. Die combinatie maakt dat bedrijven in de mobiliteitsbranche bij ons aan het juiste adres zijn.

Heldere oplossingen

Wij helpen onze klanten succesvoller ondernemen. Dat doen we door oplossingen te bieden voor (mogelijke) belemmeringen. Wij signaleren die en lossen die zo snel mogelijk op. We zijn alert op kansen en nieuwe situaties en handelen daar in een vroeg stadium naar. Dat noemen we 'continue verbeterkracht'.

Persoonlijke aanpak

We voelen ons verbonden met de branche en met onze klanten. We zijn betrokken bij hun bedrijf, tonen interesse en denken met hen mee. Het grote bewijs dat onze aanpak werkt: we hebben klanten die al meer dan 50 jaar bij ons verzekerd zijn!

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) zit ons in de genen: wij zijn Bovemij, de financieel dienstverlener voor én door de BOVAG-mobiliteitsbranche. Ons doel: de BOVAG-ondernemer helpen door hem financiële diensten en producten te leveren die elders in de markt niet tegen dezelfde prijs-kwaliteitverhouding te krijgen zijn. De verdiensten daarvan investeren wij zoveel als mogelijk binnen de mobiliteitsbranche. Zo ontstaat een financiële kringloop die ervoor zorgt dat we de branche sterk houden.

Profit: onze branche

Het is ons doel onze klanten - bedrijven in de mobiliteitsbranche - te helpen succesvol te ondernemen. Onze financiële bijdragen aan de branche op een rij:

- Door onze autoverzekeringen voor consumenten via het autobedrijf te verkopen, zijn wij in staat schadereparaties door te sturen naar de BOVAG-ondernemer. Daardoor keren wij jaarlijks een aanzienlijk bedrag aan schadeoplossingen en provisies uit aan de branche.
- De winsten van Bovemij worden via een jaarlijks dividend uitgekeerd aan onze aandeelhouders, die altijd uit onze branche komen.
- Met het garantiefonds voor rijsscholen zorgen wij ervoor dat leerlingen van rijsscholen die onverhoopt failliet gaan hun vooruitbetaalde lessen of een lespakketgoed terug krijgen. Daarmee houden we de branche gezond.

Profit: beleggingen

Zonnepark XXL

Bovemij investeert in het grootste zonnepanelenpark van Nederland, bij het TT-circuit in Assen. In totaal beslaat het project 6 hectare. De panelen vormen samen een dak boven de parkeerplaats voor motoren die naast de hoofdtribune ligt. De motoren staan droog en de zonnepanelen leveren stroom, genoeg voor zo'n tweeduizend modale gezinnen en het TT-circuit. Nog voor de TT op 27 juni moeten de eerste overkappingen met zonnepanelen er staan.

Ook beleggen we in 21 (schone) woningen in de omgeving. Zo zijn we betrokken bij de volgende projecten:

- Groene Oever (Nijmegen)
- Vlinders (Arnhem)
- Dorpstienden (Ouddorp)
- Hulzebraak (Schijndel)
- Enka (Ede)

People: onze eigen medewerkers

We hebben niet alleen oog voor onze branche maar ook voor onze medewerkers. Onze medewerkers staan aan het begin en einde van onze dienstverlening. Zij bepalen de service die wij verlenen. Wij zijn ervan overtuigd dat medewerkers die goed in hun vel zitten een directe, positieve invloed hebben op de kwaliteit van onze dienstverlening. Daarom besteden we veel tijd aan de sfeer binnen het bedrijf. Enkele initiatieven gericht op onze medewerkers:

- **Persoonlijke ontwikkeling:** wij vinden het belangrijk dat onze medewerkers zich blijven ontwikkelen. Dat zij zichzelf blijven uitdagen, hun kennisniveau op peil houden en niet tot stilstand komen. Medewerkers van Bovemij worden bewust gestimuleerd om opleidingen te doen, ook buiten hun vakgebied.
- **Werk en Sport:** enkele jaren geleden zijn wij met het project Werk en Sport gestart, dat als doel heeft om onze mensen aan te moedigen meer te gaan sporten. En nog altijd wordt er wekelijks onder andere hardgelopen, voetbal en gemountainbiket.
- **Gezond eten op de werkvloer:** een gezonde geest in een gezond lichaam. En dus is al het eten dat in ons bedrijfsrestaurant geserveerd wordt vers en staan er op alle etages van ons pand aan het Takenhofplein 2 kratjes met fruit die drie keer per week gevuld worden met vers fruit.

People: mensen die onze hulp goed kunnen gebruiken

Maar we hebben ook oog voor mensen en organisaties die onze hulp goed kunnen gebruiken. Om hen te ondersteunen, zijn wij op de volgende gebieden actief:

- **Stichting Barmhartige Fiets:** in 2013 richtten wij de stichting Barmhartige Fiets op, die als doel heeft een structurele maatschappelijk verantwoorde bijdrage te leveren door (fiets)mobiliteitsprojecten. Zo schonken we afgelopen jaren - samen met de branche - elektrische duofietsen, rolstoelfietsen en aangepaste fietsen aan zorginstellingen, opvanghuizen en personen, zoals een jongen van 13 met een spierziekte wiens speciale fiets gestolen was.
- **Bovemij Kerstmarkt:** elk jaar houdt Bovemij voor al haar medewerkers een Kerstmarkt. Voor de opbrengst van de Kerstmarkt wordt elk jaar een goed doel geselecteerd. Zo hielpen we afgelopen jaren Stichting Tante Lenie, Stichting Emmaus en de Stichting Hulphond met mooie donaties, SWON (Stichting Welzijn Ouderen Nijmegen) met een avondje uit voor 180 Nijmeegse ouderen en Pluryn-locatie de Winkelsteegh met een duo-fiets en een moderne driewieler. Afgelopen Kerst schonken we Stichting Mijn Liefste Wens een mooie bijdrage voor een interactieve projectievloer voor op de kinderafdeling van het CWZ.
- **NLdoet:** elk jaar doet Bovemij met een team van ongeveer 30 medewerkers mee aan NLdoet: de grootste vrijwilligersactie van Nederland. Zo plantten we afgelopen jaren bloemetjes bij Zorgcentrum De Vijverhof en maakten we Zorgcentrum Joachim en Anna klaar voor de lente.

Planet

De wereld van nu biedt uitermate veel mogelijkheden om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Voor alles wat we doen zijn duurzame alternatieven, die tegenwoordig niet eens duurder hoeven te zijn dan de niet-duurzame alternatieven. Op dit gebied maken we als Bovemij de bewuste keuze om waar mogelijk te investeren in deze meer duurzame alternatieven. Zo zijn wij actief in:

- **Zonnepanelen:** niet alleen staan er zonnepanelen op de daken van onze eigen panden, ook investeren we vanuit de beleggingsportefeuille actief in de opzet van een zonnepanelenpark.
- **Elektrische auto's:** ons eigen wagenpark bestaat voor een steeds groter deel uit elektrische en hybride auto's. De parkeerplaatsen van onze locaties zijn daar dan ook op aangepast.
- **Bewuste inrichting van de kantoorgebouwen:** door afvalscheiding, milieuvriendelijke verlichting, duurzame inkoop en bijvoorbeeld energiezuinige luchtbehandeling leveren we een forse bijdrage aan ons milieu. Daarbij maken we bewust zoveel mogelijk gebruik van leveranciers die MVO zelf ook hoog in het vaandel hebben staan.

Conclusie

MVO is ons niet vreemd. We zetten jaarlijks nieuwe stappen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Dat zullen we ook de komende jaren blijven doen. Vooral initiatieven die bijdragen aan het verbeteren van de (mobiliteits)wereld hebben onze warme aandacht.

Onze organisatie

Medewerkers in cijfers

Wie zijn de medewerkers van Bovemij? Met hoeveel zijn zij?
En wat kenmerkt hen? Een overzicht.

Gemiddeld
aantal
FTE's in 2015
369,0
(excl. SRM Rechtsbijstand)

Aantal FTE's
eind 2015
376,2
(excl. SRM Rechtsbijstand)

Gemiddelde
diensttijd
9,0 jaar

Gemiddelde leeftijd
41,5 jaar

Ziekteverzuim
3,3%

Trends in mobiliteit

Er is veel gaande in de mobiliteitsbranche: de techniek en de consument veranderen in rap tempo. Hoe moet de mobiliteitsbranche daarmee omgaan? Meer dan ooit is het volgens ons van belang dat de verschillende disciplines en bedrijven uit de sector gaan samenwerken. Samen vooruit!

Trend 2
Slimme auto's

Trend 3
Transparantie

Trend 1
Slimme mobiliteit

Trend 4
Duurzaamheid

1. Slimme mobiliteit

De trend van slimme mobiliteit is al langer in opkomst. Hoe kom je zo snel, efficiënt en het liefst zo duurzaam mogelijk van A naar B? Waar voorheen de eigen auto als beste oplossing werd gezien, wordt steeds vaker gebruik gemaakt van deelauto's. Om tegemoet te komen aan de behoefte van consumenten aan flexibiliteit zal de gehele mobiliteitsketen moeten samenwerken.

Wat er allemaal mogelijk is op het gebied van mobiliteit werd afgelopen jaar inzichtelijk gemaakt met de 'Ik ben Hopper'-campagne van de overheid. Op de site ikbenhopper.nl staat een overzicht van beschikbare deelauto's, flexwerkplekken, OV, fietsverhuur en -stallingen, P&R-locaties en oplaadpunten in de buurt.

Bovemij is wat slimme mobiliteit betreft een voorloper. Recent is het online consumentenplatform helder.nl gelanceerd.

Een platform waar particulieren gegarandeerd zorgeloze mobiliteit geboden wordt. Voor een vast bedrag per maand leasen zij een auto. De auto wordt gebaseerd op je gebruik: ben je een stadsrijder, allrounder of heb je veel ruimte nodig? Het abonnement is na 12 weken op te zeggen. Bij vragen kun je de Car Coach bellen en alle kosten, op brandstof na, zijn inbegrepen.

2. Slimme auto's

Auto's bevatten steeds meer technologie. Denk bijvoorbeeld aan 'connected cars' of de zelfrijdende auto. 'connected cars' zijn auto's die standaard met het internet zijn verbonden. De bestuurder krijgt zo inzicht in de technische staat van de auto en terugkoppeling op het rijgedrag, wat kan resulteren in een zuiniger verbruik. Daarnaast kan de auto de garage op de hoogte houden van technische afwijkingen, waardoor direct contact opgenomen kan worden op het moment dat onderhoud nodig is.

De voordelen van 'connected cars': er ontstaan minder ongelukken, wegen worden beter benut en auto's worden goed onderhouden.

De zelfrijdende auto brengt de vraag met zich mee wie er verantwoordelijk is. Mocht er - ondanks alle voorzorgsmaatregelen en technologische snufjes - toch een ongeluk gebeuren, wie is daar dan aansprakelijk voor? De eigenaar van de auto? De fabrikant? De monteur die het onderhoud heeft verricht? En hoe kun je je hiervoor verzekeren? Vraagstukken die invloed hebben op meerdere spelers in de keten en zeker ook op Bovemij.

3. Transparantie

De vraag naar openheid en informatie neemt toe, ook in de mobiliteitsindustrie. Op internet is informatie te vinden over dealers, ketens, importeurs, en schade- en onderhoudsbedrijven. Ook in de zoektocht naar mobiliteitsoplossingen maakt de consument vaker gebruik van internet en sociale media om meer te weten te komen over auto's, ontwikkelingen en alternatieven.

Consumenten verwachten dat bedrijven transparant en eerlijk zijn.

Iets waar ook de mobiliteitsbranche rekening mee moet houden. Voor Bovemij betekent transparantie dat zij haar klanten en prospects volledig en juist informeert, zodat zij verantwoordelijkheid kunnen nemen voor hun keuzes. Zo vertrouwen consumenten de producten van Bovemij, wat natuurlijk ook een positieve invloed heeft op mobiliteitsbedrijven die de Bovemij-producten aan consumenten aanbieden.

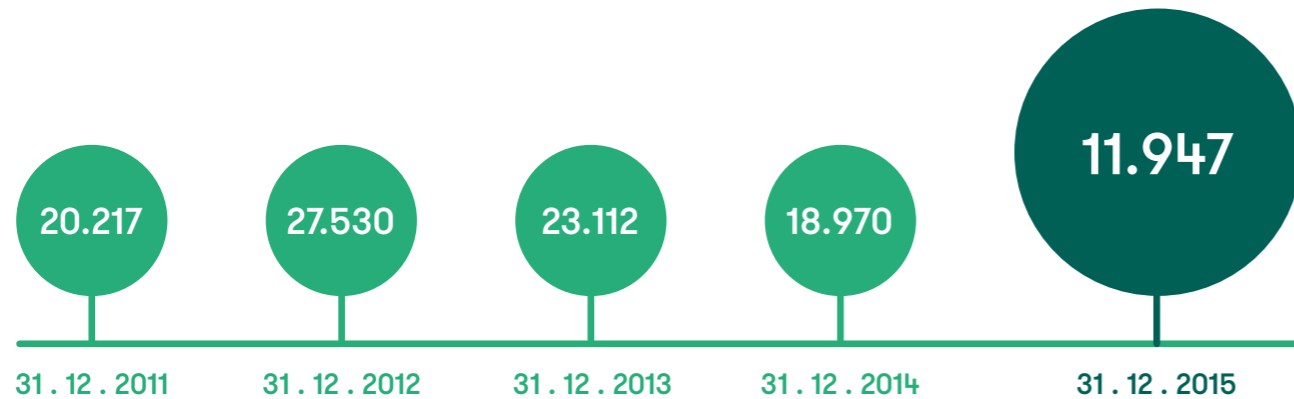
4. Duurzaamheid

De E-bike en de elektrische auto worden steeds populairder. Voor tweewielerspecialzaken zorgen de E-bikes al voor 40 tot 50% van de omzet; steeds vaker rijden ook jongeren erop. Ook de verkoop van elektrische auto's groeit. In de gehele Europese Unie is de verkoop in het eerste halfjaar van 2015 met 78,4% toegenomen. De Duitse regering heeft al in 2013 haar streven uitgesproken om in 2020 één miljoen elektrische auto's op haar wegen te hebben rijden.

Nederland heeft begin 2016 ongeveer 7.000 publieke oplaadpalen, 10.000 semipublieke oplaadpalen voor elektrische auto's en ongeveer 500 snellaadpunten.

Het is voor de gehele branche een uitdaging hoe we om moeten gaan met de opkomst van de elektrische vervoersmiddelen. Dat geldt niet alleen voor de vraag hoe we zorgen voor voldoende oplaadpalen, maar ook over de vraag hoe we als verzekeraar omgaan met de verhoogde kans op diefstal van E-bikes. Afgelopen jaar heeft duidelijk gemaakt dat dat vooral voor Bovemij een uitdaging is.

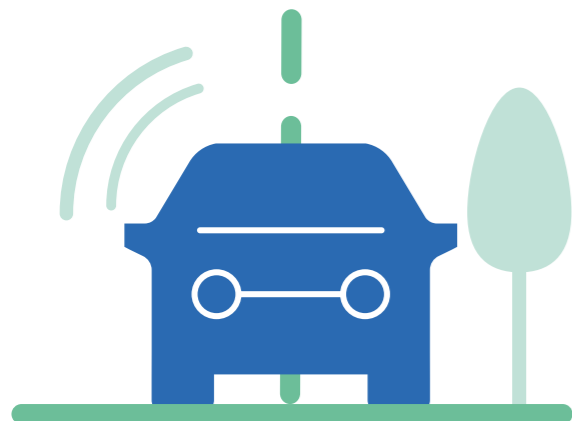
2015 in vogelvlucht

Resultaat na belasting

Het technisch resultaat over 2015 bedroeg door de hoge schadelast op WAM slechts **€ 11,5 miljoen**. Dat is 10,5 miljoen minder dan in 2014.

Totaal aan de branche uitgekeerd dividend: **8,5 miljoen**

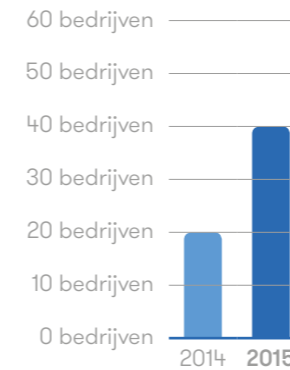

Schade-uitkeringen aan de branche: **€ 64,3 miljoen**

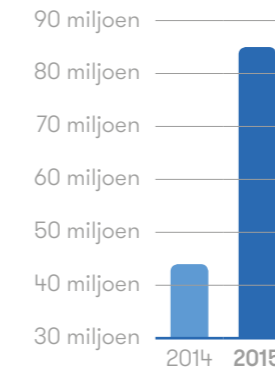

Financieringsmaatschappij

Aantal verbonden bedrijven

Uitstaande financieringen

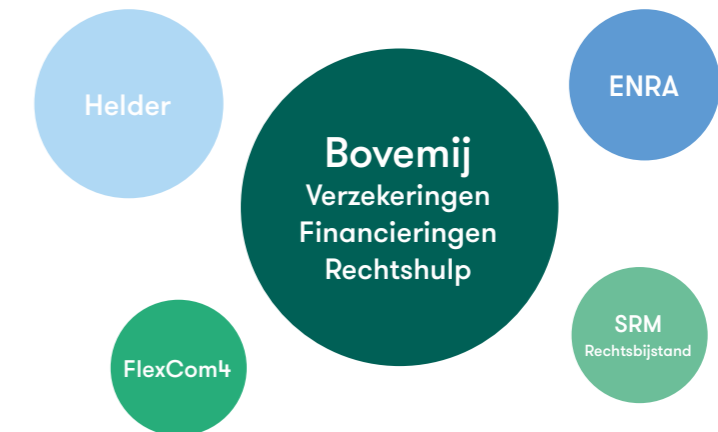
Eind 2014

€ 44 miljoen
via 20 bedrijven

Eind 2015

€ 85 miljoen
via 40 bedrijven

Bovemij en haar labels

1 consumentenplatform

Stadsrijder? Allrounder? Of toch meer een inpakker? Kies de auto die bij je past en rijd voor een vast bedrag per maand.

In 2015 gemiddeld **369 FTE's** in dienst bij vennootschappen die horen bij de Bovemij Verzekeringsgroep N.V. (excl. SRM Rechtsbijstand)

Van links naar rechts:

Henk Duthler - Lid Raad van Commissarissen

Gerlach Cerfontaine - Lid Raad van Commissarissen

Rutger Koopmans - Lid Raad van Commissarissen

Henk van der Kwast - President-commissaris Raad van Commissarissen

Verslag van de Raad van Commissarissen

De mobiliteitsbranche staat onder druk

Het landschap in de branche is voorgoed veranderd. De gevolgen van de crisis van de afgelopen jaren, het enorme tempo van technologische ontwikkelingen en het sterk veranderende consumentengedrag zorgen voor grote uitdagingen in de nog altijd traditionele mobiliteitsbranche.

De overproductie van auto's zorgt voor het in stand houden van het push-model, waardoor noodzakelijke veranderingen in de branche slechts moeizaam tot stand komen. Marges zijn aanhoudend laag waardoor de ruimte voor investeringen en innovatie beperkt blijft. Ingegeven door fiscale maatregelen nam in 2015 weliswaar het aantal geregistreerde auto's aanzienlijk toe, in 2016 wordt echter een even zo grote terugval verwacht. In de tweewielerbranche was in 2015 eenzelfde beeld zichtbaar na afschaffing van de fiscale fiets. Het aantal autobedrijven blijft structureel dalen, de jaren terug ingezette schaalvergroting zet fors door. Ook elders in de mobiliteitsbranche wordt de strijd om de klant meer en meer op het internet gevoerd. Merken, importeurs, dealers, ketens, universele autobedrijven, schade- en onderhoudsbedrijven vechten met en tegen nieuwkomers om de gunsten van de klant.

Het antwoord van Bovemij

Bovemij heeft als de financieel dienstverlener van de mobiliteitsbranche als geen ander oog voor deze ontwikkelingen en is uitstekend gepositioneerd om samen met de branche de consumenten optimaal te kunnen blijven bedienen. Bovemij is daarom een aantal jaren geleden gestart met een financieringsmaatschappij. Eind 2015 financierden we al meer dan 5.000 auto's voor € 85 miljoen. De komende jaren zal dit verder doorgroeien. Afgelopen jaar heeft het bedrijf een nieuwe stap gezet door te starten met online consumentenplatform Helder, dat de consument in contact brengt met een Car Coach, die voor hem in zijn regio bij aangesloten BOVAG-bedrijven op zoek gaat naar een gegarandeerd goede - nieuwe of gebruikte - auto die perfect bij zijn wensen past. Hand in hand met BOVAG-bedrijven wordt op deze wijze gezorgd voor een uniek integraal aanbod van financiële diensten en mobiliteit. Door dit soort initiatieven worden klanten - en daarmee ook marge - voor de branche behouden.

Door de ingezette verbreding verandert Bovemij van een 100% verzekeringsbedrijf naar een financieel dienstverlener voor de branche met zowel business to business (B2B)- als business to consumer (B2C)-verzekerings- en financieringsoplossingen. De combinatie van activiteiten via de drie pijlers verzekeren, financieren en Helder moeten daarbij zorgen voor gezonde, rendabele groei.

Wat Bovemij uniek maakt, is dat dit telkens in nauwe samenwerking met aangesloten BOVAG-bedrijven gebeurt; bedrijven die tegelijkertijd totaalklant als *business partner* zijn. Op deze wijze ontstaat een unieke propositie.

Toezicht op de financiële sector neemt verder toe

Het toezicht op de financiële sector is de afgelopen jaren wezenlijk verzaamd. De overheid heeft naar aanleiding van de financiële crisis de conclusie getrokken dat de financiële sector in ernstige mate toe is aan revisie. De rol van de toezichthouders moest veranderen. Naast de toename van het prudentieel toezicht op grond van de gewijzigde regelgeving, neemt het aantal incidentele onderzoeken en uitvragen van de toezichthouders toe. Dit stelt steeds hogere eisen aan de administratieve en personele inrichting van bedrijven en werkt sterk kostenverhogend. In het kader van transparantie en de behoefte om zich te verantwoorden in het publieke debat, worden resultaten van onderzoek door De Nederlandsche Bank (DNB), de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en de regering steeds vaker naar buiten gebracht.

Na jarenlange voorbereiding is op 1 januari 2016 Solvency II ingevoerd. Het (financiële) toezicht op verzekeraars is nu risico gebaseerd; DNB en AFM werken nauwer samen. Het doel is om uiteindelijk een gezonde, solide, transparante en integere financiële sector te creëren die, beter dan voorheen het geval is gebleken, zelfstandig toekomstige schokken kan opvangen. Niet voor niets heeft DNB als centrale thema's de toekomstbestendigheid en het herstel van het aanpassingsvermogen van de financiële sector gekozen.

Andere onderwerpen van het themagerichte toezicht blijven:

- de levensvatbaarheid van bedrijfsmodellen en strategie;
- behoud en versterking van buffers;
- adequate beheersing van financieel-economische risico's;
- de bestendiging van gedrag en cultuur en kwaliteit van bestuur en toezichthouders.

DNB richt haar toezicht op Bovemij Verzekeringsgroep N.V. (groepstoezicht), terwijl de AFM haar gedragstoezicht richt op alle individuele entiteiten binnen de groep.

De Raad van Commissarissen is als toezichthouder nauw betrokken bij alle voor Bovemij relevante toezichtsdossiers. De Raad wordt periodiek geïnformeerd over alle ontwikkelingen in dit kader. Ook vindt tenminste eens per jaar een toezichtsgesprek met DNB in het bijzijn van de leden van de Raad van Commissarissen plaats. De Raad heeft zich er op deze wijze van kunnen vergewissen dat Bovemij voldoet aan de aan haar gestelde (toezichts)eisen.

Samenstelling en deskundigheid

In het jaar 2015 is de samenstelling van de Raad van Commissarissen gewijzigd. De heer Hans Hoekstra is per 24 april 2015 afgetreden als commissaris. De heer Gerlach Cerfontaine is met ingang van diezelfde datum toegetreden tot de Raad van Commissarissen.

De Raad van Commissarissen van Bovemij Verzekeringsgroep N.V. en van N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij bestaat uit:

- De heer H.H. (Henk) van der Kwast (president-commissaris Raad van Commissarissen)
- De heer G.J.N.H. (Gerlach) Cerfontaine (lid Raad van Commissarissen)
- De heer R. (Rutger) Koopmans (lid Raad van Commissarissen)

De huidige zittingstermijn van de heer Van der Kwast loopt tot en met de Algemene Vergadering van 2017. De heer Van der Kwast zal tijdens de vergadering van 22 april 2016 de rol van voorzitter van de Raad van Commissarissen overdragen aan de heer Cerfontaine.

Enige tijd geleden is besloten de Raad van Commissarissen uit te breiden van 3 naar 4 leden. Het is belangrijk voor de verdere ontwikkeling van de onderneming dat ook de toekomstige opbouw en bezetting van de Raad van Commissarissen zodanig wordt gekozen dat tegemoet wordt gekomen aan de eisen en wensen van alle voor de onderneming relevante stakeholders, zowel intern als extern. Daarin is de onderneming in een open communicatie met de aandeelhouders de afgelopen jaren bijzonder succesvol geweest.

De Raad van Commissarissen heeft, in nauw overleg met de aandeelhouders en de Raad van Bestuur, in 2015 besloten de vacature voor een vierde commissaris met een specifiek verzekeringstechnisch profiel in te vullen. De DNB-procedure voor het beoogde lid is inmiddels afgerond en heeft geleid tot een positief besluit van DNB. Het beoogde lid, de heer H. Duthler, wordt voorgedragen op de Algemene Vergadering d.d. 22 april 2016.

De Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur van Bovemij Verzekeringsgroep N.V. en N.V. Schadeverzekering-Maatschappij zijn door DNB en AFM getoetst op geschiktheid en betrouwbaarheid. DNB heeft in 2015 haar toetsing verder uitgebreid, waarbij alle beleidsbepalende functionarissen van Bovemij zijn getoetst en geschikt bevonden.

Financiële belangen van Commissarissen in Bovemij

De leden van de Raad van Commissarissen houden geen certificaten van aandelen van Bovemij voor eigen rekening. Wel heeft de heer Van der Kwast een indirect belang in Bovemij:

- De heer Van der Kwast is directievoorzitter en medeaandeelhouder van Stern Groep N.V. dat 492.288 certificaten van aandelen in Bovemij houdt.

Vergaderingen

In het verslagjaar 2015 kwam de Raad van Commissarissen vijf keer in aanwezigheid van de Raad van Bestuur bijeen in reguliere vergaderingen. Daarnaast werden zes vergaderingen met de Raad van Bestuur volledig gewijd aan bijzondere onderwerpen waaronder de Strategie 2020, de strategische ontwikkeling van de financierings-maatschappij, het nieuwe internetplatform Helder, de integratie van de afdelingen particuliere verzekeringen en bedrijfsverzekeringen. Ook het kapitaal-, dividend- en beleggingsbeleid die betrekking hebben op de Strategie 2020 kwamen uitvoerig aan de orde. In het kader van de strategie vond ook een aantal gesprekken plaats met grootaandeelhouder BOVAG. In deze gesprekken is de strategie van Bovemij uitvoerig aan de orde gekomen; BOVAG heeft aangegeven volledig achter de strategie te kunnen staan. De Raad van Commissarissen vergaderde daarnaast één keer zonder aanwezigheid van de Raad van Bestuur en tweemaal met de extern accountant, waarvan één maal in het bijzijn van de extern actuaaris.

Samenstelling Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur van Bovemij Verzekeringsgroep N.V. bestaat uit René Leander (voorzitter), Hans Wittenberg (vice-voorzitter), Coen Post (commercie) en Renate Leander (operations en HRM). De Raad van Commissarissen ondersteunt de Raad van Bestuur met advies en besteedt veel aandacht aan de ontwikkeling van de leden van de Raad van Bestuur en de Identified Staff.

De leden van de Raad van Bestuur vervulden de volgende nevenfuncties:

- Hans Wittenberg is lid van de Raad van Commissarissen van Ruvabo Holding B.V.
- René Leander is lid van de Raad van Commissarissen van Baker Tilly Berk

Beloning Raad van Bestuur

Vooruitlopend op de in 2015 geïntroduceerde Wet Beloningsbeleid Financiële ondernemingen paste Bovemij per 1 januari 2015 de maximale variabele beloning van de Raad van Bestuur aan tot 20% van het vaste salaris. Ter gedeeltelijke compensatie van de lagere variabele beloning is tegelijkertijd het vaste salaris verhoogd. In 2015 is in Nederland ook de maximaal toegestane pensioenopbouw aangepast. Dit heeft in 2015 geleid tot aanpassing van de pensioenregeling van de Raad van Bestuur, waardoor het maximaal pensioengevend salaris is beperkt tot € 100.000,-. De Raad van Commissarissen heeft de aan de Raad van Bestuur toekomende opbouw boven het fiscale maximum van € 100.000,- (inclusief indexatie) gecompenseerd. De hoogte van deze compensatie is extern gevalideerd en wordt maandelijks uitbetaald.

Strategie en dividendbeleid

In dit kader heeft de Raad van Commissarissen veel aandacht gevraagd voor de financiering en solvabiliteit van Bovemij. Ook bij tegenvallende bedrijfsresultaten en / of stroever dan verwachte uitrol van het strategisch plan dient de financiering van Bovemij gedegen te blijven en moet steeds sprake blijven van een ruime solvabiliteit. De uitvoering van de strategie en het onder alle omstandigheden borgen van een ruime solvabiliteit kan de komende jaren impact hebben op de hoogte van het jaarlijks uit te keren dividend.

De aandeelhoudersovereenkomst met BOVAG en STAK eindigt per 22 april 2016. Bovemij is in gesprek met alle in dit kader belangrijke stakeholders over het toekomstige kapitaal- en dividendbeleid.

Dividend en decharge

De Raad van Bestuur heeft overeenkomstig artikel 39 van de statuten een voorstel gedaan aan de Raad van Commissarissen betreffende de winstbestemming.

Met inachtneming van de aandeelhoudersovereenkomst met BOVAG en Stichting Administratiekantoor Bovemij Verzekeringsgroep (STAK), wordt voorgesteld om 30% van het resultaat na belastingen uit te keren als dividend. Na aftrek van de vergoeding voor het cumulatief preferente aandelenkapitaal van € 350.000,-, resteert dan € 3.234.000,- voor uitkering op de (certificaten van) gewone aandelen. Dit komt neer op € 0,33 per (certificaat van) gewoon aandeel (2014: € 0,55). Dit voorstel is nog niet in de jaarrekening verwerkt.

De Raad van Commissarissen keurt op basis van artikel 39 van de statuten dit voorstel goed. Wij adviseren u de jaarrekening conform artikel 37 van de statuten vast te stellen.

Wij vragen u decharge te verlenen aan de leden van de Raad van Bestuur voor hun bestuur in 2015 en aan de leden van de Raad van Commissarissen voor het uitgevoerde toezicht in 2015.

Tot slot

2015 is een jaar geweest waarin de eerste voorzichtige tekenen van economisch herstel zichtbaar waren. De groei van de verkopen in de mobiliteitsbranche draagt bij aan het financiële herstel in de sector. Het is echter maar zeer de vraag of deze stijgende lijn doorzet. Na jaren van crisis staat een groot aantal bedrijven nog steeds onder financiële druk, terwijl tegelijkertijd het sterk wijzigende consumentengedrag ertoe leidt dat de traditionele wijze van zakendoen tekortschiet.

Ook de financiële sector is - noodgedwongen - volop in beweging. Bovemij werkt aan een gerichte verbreding van haar activiteiten en distributie. Zoveel als mogelijk gaat dit hand in hand met de branche. Voorbeelden hiervan zijn de samenwerkingen met autobedrijven die zijn gerealiseerd door de financieringsmaatschappij en ook het recent gelanceerde consumentenplatform helder.nl. Al deze activiteiten leveren toegevoegde waarde aan het BOVAG-netwerk en verstevigen het, waardoor ook Bovemij op een natuurlijke wijze kan blijven groeien. Door tegenvallende schade cijfers in met name WA-motorrijtuigen is de winst over 2015 lager uitgekomen. De balans en ook de solvabiliteitspositie zijn echter onverminderd stevig. De Solvency II-rapportages tonen aan dat Bovemij financieel en organisatorisch ruimschoots aan de gestelde eisen voldoet.

In 2015 is veel aandacht geweest voor de 'Strategie 2020' onder de titel 'groei door focus op totaalklanten door samenwerking en innovatie'. Gezien het grote belang van deze strategie is ook de Raad van Commissarissen nauw betrokken geweest bij de totstandkoming en verdere invulling hiervan. Uitgangspunt van de strategie is de versterking van de positionering van Bovemij in het netwerk van BOVAG-bedrijven als dé financieel dienstverlener in de mobiliteit. Het doel blijft om de in dit netwerk opererende ondernemingen te voorzien van concrete toegevoegde waarde. En dat doen we door middel van samenwerking en innovatie!

De Raad van Commissarissen vindt het belangrijk de Raad van Bestuur en haar medewerkers te complimenteren met de ingeslagen weg en de in een sterk competitieve markt behaalde resultaten. De Raad van Commissarissen heeft er het volste vertrouwen in dat Bovemij ook de komende jaren de rol van onafhankelijke en betrouwbare branchepartner van en voor BOVAG-leden op een succesvolle wijze zal uitbouwen.

René Leander
Voorzitter Raad van Bestuur

Coen Post
Lid Raad van Bestuur

Renate Leander
Lid Raad van Bestuur

Hans Wittenberg
Vice-voorzitter Raad van Bestuur

Verlag van de Raad van Bestuur

Economisch herstel in een kwetsbare omgeving

Nadat de economische groei in Nederland in 2014 met 1% steeg, verstevigde dit afgelopen jaar verder tot 1,9%. Dit was ook terug te zien in het consumentenvertrouwen dat opnieuw toenam, wat zich afgelopen jaar ook uitte in een stijging van de consumptie. Gesteund door de positie van de euro ten opzichte van de dollar trokken exportcijfers aan. Ook werd er meer geïnvesteerd en klom de huizenmarkt verder uit het diepe dal. Al deze ontwikkelingen leidden tot een sterke groei van banen terwijl ook de uitzendbranche de wind fors in de zeilen had. Stuk voor stuk positieve ontwikkelingen, zeker afgezet tegen de zeven jaren van crisis daarvoor. De verwachtingen voor 2016 zijn over het algemeen ook positief.

Toch is waakzaamheid geboden. De enorme daling van olieprijsen (zo'n 50% in 2015) toont aan dat de vraag naar olie bij forse voorraden en overproductie afneemt. Zorgen zijn er ook over de vertragende groei in opkomende landen, met name China. Tegelijkertijd lijkt ook de groei in de VS over haar hoogtepunt heen. Dit heeft onder meer zijn weerslag op de financiële markten waar de onzekerheid aan het eind van 2015 sterk toenam. Ook moet de prijs van de gigantische steun van de centrale overheden (de FED en de ECB) om de economie uit het slop te trekken niet worden onderschat. De opkoopprogramma's hebben geleid tot een structureel extreem lage rente. De tweejaars Duitse staatsleningen worden verhandeld tegen een vergoeding van minus 0,5%, terwijl de tienjaarsrente het nulpunt nadert. Iets dat tot voor kort voor onmogelijk werd gehouden. Dit heeft onder meer zijn weerslag op de balans van financiële instellingen, in het bijzonder die met langjarige verplichtingen zoals pensioenfondsen. Op sociaal-economisch gebied zijn er grote zorgen over de druk op de eenheid van Europa, onder meer gevoed door de grote toestroom van asielzoekers uit voornamelijk Syrië. De terroristische aanslagen in onder meer Parijs en Brussel bevestigen het tijdsbeeld waarin we op dit vlak sinds 2001 leven.

Toch is het belangrijk de positieve punten te benadrukken. Na jaren van crisis is er weer sprake van groei en enig positivisme dat zich ook uit in een toename van uitgaven. Ook voor 2016 verwacht het CPB groei en is het, ondanks de reële onzekerheden, voorzichtig positief.

Mobiliteitsbranche

Aantallen en omzet

Eindelijk is dit jaar weer een stijging van het aantal verkochte auto's te melden! Het totaal aantal verkochte auto's in Nederland steeg in 2015 ten opzichte van 2014 met ruim 15% tot boven de 450.000. Europees stegen de aantallen met iets meer dan 9% tot 13,7 miljoen. De realiteit gebiedt te zeggen dat de hoge verkopen in Nederland wel voor een belangrijk deel werden gevoed door de fiscale facilitering. Gesteund door de laatste kans om fiscaal optimaal te rijden, verzilverde een groot aantal Nederlanders die kans. De decemberverkopen waren hierdoor extreem hoog.

Een deel van de extreme rijksinkomsten aan verkeersbelasting (ruim € 18,5 miljard) vloeiden op deze wijze een keer terug naar de sector, hoe selectief soms ook. Voor een groot aantal autobedrijven zorgde deze boost in verkopen voor de hoognodige lucht en voedde het ook de marges in positieve zin. Het is natuurlijk wel de vraag hoe de cijfers er in 2016 uit gaan zien.

Het totale autopark in Nederland groeide door de decemberverkopen licht. Toch is er sinds 2010 - met een gemiddelde stijging van circa 50.000 auto's per jaar - een zeer stabiel beeld van 1 auto op de 2,1 inwoners. Ter vergelijking: de 5 jaren daarvoor steeg het Nederlandse wagenpark met ruim 100.000 per jaar.

De sanering in de branche lijkt zich ondertussen te versnellen. Het aantal autobedrijven daalde in 2015 nog sterker dan in 2014, nu met 4%. Een afname van 221, waardoor er nu in totaal 5.426 autobedrijven in Nederland zijn, waarvan 2.190 (-7%) dealerbedrijven (2014: 2.349). Ter vergelijking: in 2000 waren er nog 6.790 autobedrijven waarvan 3.330 dealers.

Hoe groot de impact van overheidsmaatregelen op verkoopcijfers kan zijn, valt af te lezen uit de verkoopcijfers van fietsen in het vierde kwartaal van 2015 ten opzichte van 2014. Tot en met het derde kwartaal 2015 liep de omzet van de branche nog redelijk gelijk op met de cijfers over de eerste drie kwartalen van 2014. Door de afschaffing van de fiscale fiets per 1 januari 2015 stegen de verkopen in het laatste kwartaal 2014 toen zeer fors (met ruim 40%!), om vervolgens dit jaar weer te dalen met zo'n 35%! Zelfs de verkoop van E-bikes - de eerste drie kwartalen van 2015 nog goed voor een stijging en daarmee (opnieuw) compensatie van de daling van de 'gewone' fietsen - daalde het laatste kwartaal aanzienlijk. Over heel 2015 vallen de verkochte aantallen daarmee aanzienlijk terug, terwijl door de daling in het laatste kwartaal ook de omzet achterblijft.

Veranderd wegbeeld

Nederland is in Europa koploper op het gebied van de verkoop van zogenaamde stekkerauto's. In totaal werden er in 2015 maar liefst 43.000 geregistreerd, oftewel bijna 10% van alle verkochte auto's. Ruim 25.000 daarvan werden geregistreerd in het laatste kwartaal, ongeveer 50% van alle elektrische autoverkopen in Europa. Het is de vraag of de sterke groei van de hybride voertuigen ook de komende jaren door zal zetten, nu de fiscale voordelen beduidend lager uitvallen. Recent werd becijferd dat er in Nederland de komende paar jaar meer dan 50.000 stekkers bij moeten komen om te kunnen blijven voldoen aan de doelstellingen van het energieakkoord. Gedreven door de vraag vanuit de markt komen de komende jaren meerdere automerken met betaalbare vol-elektrische auto's op de markt, die een vergelijkbaar bereik hebben als de veel duurdere Tesla, waarvan er inmiddels een kleine 3.000 in Nederland rondrijden. Het aantal hybride en elektrische voertuigen op de Nederlandse wegen is gestegen tot ruim 160.000. Het wegbeeld lijkt hierdoor langzaam maar zeker te veranderen.

Gestimuleerd door overheden - en door bedrijven uit de nieuwe economie zoals Google en Apple - is er meer en meer interesse voor autonoom autorijden, ofwel de zelfrijdende auto. Ook deze auto's maken over het algemeen geen gebruik van fossiele brandstoffen. De drijfveer bij dit soort auto's is echter veel meer gelegen in de wensen van de consument voor meer gemak, comfort en veiligheid, ondersteund door de technische mogelijkheden. Het autonoom rijden bevindt zich nog in een ontwikkelingsfase; er zijn veel hindernissen. Maar de drijvende krachten achter deze ontwikkelingen hebben concrete doelen gesteld. Het is de verwachting dat de eerste zelfrijdende auto's over een jaar of vijf op de snelweg rijden. De voorlopers van comfortabele en veilige ondersteuning zijn inmiddels zichtbaar in de vorm van een groot aantal modellen die voorzien zijn van adaptive cruise control, die de berijder in staat stelt lange trajecten volledig hands- en footfree te laten rijden. Ook dit zal het wegbeeld de komende jaren veranderen.

Een derde relevante ontwikkeling die naar verwachting zal doorzetten is de beweging van bezit naar gebruik. Dit is al sinds jaar en dag een geaccepteerd fenomeen bij de zakelijke (lease)rijder, maar door de vele vormen van private lease ontstaat nu ook een versnelling van het 'rijden per maand' bij de particuliere rijder. Service, flexibiliteit en gemak staan ook hier voorop. Daarnaast blijven natuurlijk de 'oude' waarden als betaalbaarheid en betrouwbaarheid ook zeer relevant. Maar net als bij alle andere producten verwachten consumenten meer en meer de gemakken zoals ze die gewend zijn bij de aanschaf van andere goederen. Deze beweging wordt naar verwachting versterkt door de alsmat doorzettende verstedelijking en het daardoor steeds drukker worden van de Randstad. Bezit is voor de moderne consument (zeker in de grote steden) alsmat minder relevant.

“Service, flexibiliteit en gemak staan voorop”

De financiële sector

De consument bepaalt. Natuurlijk geldt dit ook voor de financiële sector. De complexe producten worden door alsmaar toenemende druk op transparantie verder afgebouwd. Financiële producten worden steeds toegankelijker en eenvoudiger te automatiseren. Nieuwe toetreders, de zogenaamde Fintech-bedrijven, maken hier dankbaar gebruik van. Toetreden wordt steeds eenvoudiger. De traditionele grote banken en verzekeraars hebben moeite dit tempo van ontwikkeling en modernisering te volgen. De (ICT-)legacy bij deze bedrijven is onverminderd groot, terwijl de meeste zich ook in een continue saneringslag bevinden met grote onrust onder werknemers.

Na de crisis zijn de solvabiliteitsnormen voor de *financials* fors opgetrokken. Toezicht legt jaar na jaar een forsere claim op kosten. De lage rente speelt ook een belangrijke rol; hierdoor nemen de verplichtingen van met name levensverzekeraars fors toe terwijl ook de rente-inkomsten fors dalen. De markt reageert hierop en trekt zich deels terug uit investeringen in deze sector.

Solvency II is per 1 januari 2016 ingevoerd, waardoor voor het eerst verzekeraars worden beoordeeld aan de hand van gelopen en toekomstige risico's die voorheen grotendeels onzichtbaar bleven. De implementatie heeft echter een kleine tien jaar geduurd, wat de complexiteit van het stelsel voldoende duidelijk maakt. De gevolgen van deze implementatie zijn inmiddels bij een groot aantal instellingen zichtbaar en geven in een aantal gevallen een duidelijk ander beeld van de solvabiliteit van deze instellingen dan voorheen onder Solvency I.

Bovemij

Bovemij is er de afgelopen jaren ondanks de jarenlange crisis steeds in geslaagd in te spelen op marktontwikkelingen en mee te groeien, zowel in premie als in rendement.

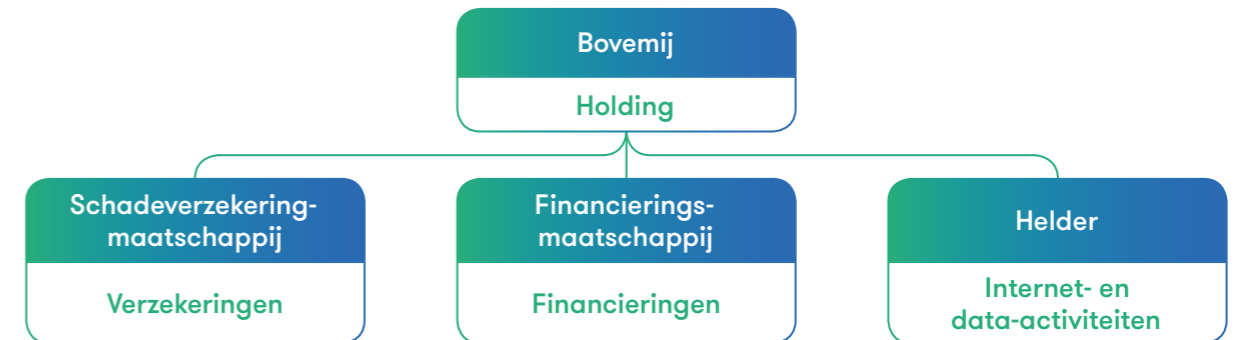
De ontwikkelingen op het gebied van consumentengedrag, digitalisering, mobiliteit, BOVAG-bedrijven en toezicht zijn belangrijke *drivers* voor Bovemij om de strategie voor de komende jaren niet langer uitsluitend te richten op de ontwikkeling van het verzekeringsbedrijf.

Bovemij is een niche-speler en is erin geslaagd om in samenwerking met haar (BOVAG-)klanten een goed verzekerings- en financieringsaanbod aan de eindconsument te doen. We stellen ons ten doel om samen met het BOVAG-netwerk mobiliteit en financiële diensten te verlenen. Enkele jaren terug is de Bovemij Financieringsmaatschappij opgericht. De financieringsmaatschappij biedt BOVAG-(lease)bedrijven financiering en administratief gemak waardoor inmiddels een aanzienlijke en goed gefinancierde portefeuille is ontstaan. Om de bedrijven verder te ondersteunen in hun marktpositie en tegelijkertijd tegemoet te komen aan de alsmaar toenemende wens van consumenten van (digitaal) gemak, service en flexibiliteit hebben we inmiddels ook een internetplatform onder de naam Helder gelanceerd. Dit platform heeft als doel consumenten op een volledig transparante, betrouwbare en dus heldere wijze te voorzien van gegarandeerde, zorgeloze mobiliteit. Hand in hand met de aangesloten BOVAG-bedrijven. Bovemij zet de komende jaren in op een stevige groei van deze dienstverlening. Hierdoor ontstaat een gecombineerd aanbod van mobiliteit inclusief financiële dienstverlening, zowel vanuit de showroom als via het internet. Onze focus komt meer en meer te liggen op het in staat stellen van het netwerk van mobiliteitsbedrijven om de eindklant te kunnen bedienen. De propositie naar het BOVAG-bedrijf en naar de eindconsument zal daarbij op maat en daarmee specifiek moeten zijn. Daarbij is het van groot belang dat dit netwerk en hun klanten digitaal met elkaar en met Bovemij verbonden zijn, met als doel iedere klant een uniek en persoonlijk aanbod te kunnen doen. Service en gemak voor de consument staan daarbij voorop.

Onze klantbediening is daarom aangepast. Waar voorheen klanten meer decentraal werden bediend vanuit zogenaamde business units is gekozen voor een marktgerichte totaalklantbenadering. Ook de organisatiestructuur is hierop aangepast.

De activiteiten in de Bovemij groep zijn ondergebracht in een drietal pijlers:

- Verzekeringsactiviteiten ondergebracht in N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij
- Financieringsactiviteiten ondergebracht in Bovemij Financieringsmaatschappij B.V.
- Internet- en data-activiteiten ondergebracht in Ishelder B.V.

Het resultaat voor belastingen van € 15,5 miljoen (2014: € 24,9 miljoen) stemt niet tot tevredenheid. De oorzaak van het lagere resultaat is volledig gelegen in de sterk gestegen combined ratio (de combinatie van schade en kosten uitgedrukt in een percentage van de premie) van met name de WAM-verzekering (wettelijke aansprakelijkheid motorrijtuigen) en de opnieuw fors toegenomen diefstallen van fietsen, in het bijzonder E-bikes. De resultaten op WAM-verzekeringen in Nederland staan al een aantal jaren onder grote druk. De continue, marktbrede premiedaling van de WAM als gevolg van hevige concurrentie (verzadigde markt, veel nieuwe aanbieders, ouder wordend wagenpark) in combinatie met stijgende letselschaden baren zorgen. Ondanks een goed gespreide portefeuille wordt ook Bovemij als mobiliteitsverzekeraar hierdoor fors geraakt. Inmiddels zijn een groot aantal maatregelen genomen om deze beweging de komende jaren te corrigeren. Ondanks de marktbrede forse verliezen worden deze correcties nog lang niet door alle marktpartijen gevolgd.

De technische resultaten van de overige branches waren over het algemeen - ondanks een aantal forse branden en hogeschaden - wel goed. Het beleggingsresultaat voldeed aan de normstellingen. De rente-inkomsten op banktegoeden bleven dalen, maar daartegenover leverden aandelen, onroerend goed, hypotheek en financieringen een gezond rendement. Ook de premiegroei van 6% ten opzichte van 2014 geeft, in een nog altijd krimpende markt, reden tot tevredenheid.

Na het in 2014 extra uitgekeerde jubileumdividend - waardoor toen in totaal € 9,6 miljoen werd uitgekeerd - werd in 2015 aanregulier dividend een bedrag van € 5,7 miljoen uitgekeerd. Het eigen vermogen is inmiddels uitgestegen tot boven de € 150 miljoen. Dat Bovemij een goed solvabel bedrijf is, blijkt wel uit de solvabiliteitsmarge die ondanks de groei van het premieinkomeniets boven de 300% is uitgekomen (Solvency I). Berekend volgens de vanaf 1 januari 2016 geldende Solvency II-normen bedroeg de risico gebaseerde Solvency II ratio op 31 december 2015 186%.

Als wettelijk minimum geldt een Solvency II ratio van 100%. Bovemij hanteert intern een minimale, veilige Solvency II ratio van 150% voor de verzekeringsmaatschappij. Voor de financieringsmaatschappij wordt gerekend met een minimale solvabiliteitsratio van 20%, waaraan ruimschoots is voldaan. Volgens interne berekeningen nam de Solvency II ratio voor Bovemij op 31 december 2015 licht toe tot circa 190%. Gezien een aantal op dit moment nog onvoldoende vaststaande uitgangspunten moet bij de vaststelling van deze Solvency II ratio een bandbreedte van circa 10 procentpunten worden gehanteerd, maar kan worden vastgesteld dat Bovemij ook aan de fors verzwaarde Solvency II-normering voldoet.

Ontwikkelingen bij Bovemij

In 2015 heeft Bovemij de strategische marsroute naar 2020 vastgesteld. Als onderdeel van deze route zijn in 2015 een aantal grote projecten gestart of doorgezet.

In het bijzonder gaat het daarbij om:

- De verdere uitbouw en inrichting van Bovemij Financieringsmaatschappij B.V. (BFM), waarmee we BOVAG-leden ondersteunen op het gebied van hun financieringsactiviteiten;
- De ombouw van de structuur van het verzekeringsbedrijf van business unit-structuur naar een marktgedreven organisatie gericht op de (bedrijfsmatige) totaalklant;
- De oprichting van het internetplatform Helder, waarmee in combinatie met BFM de dienstverlening aan deelnemende BOVAG-leden op gebied van private leaseactiviteiten wordt ondersteund.

Al deze activiteiten hebben als doel om de inkomsten van BOVAG-leden te vergroten. Op deze wijze komt telkens een groter deel van de geldstromen die samenhangen met financiële dienstverlening bij BOVAG-leden terecht.

Besturing

De besturing van Bovemij vindt plaats vanuit de Raad van Bestuur (RvB) waaronder een aantal directies valt. De vier leden van de RvB werken volgens een daartoe opgesteld directiereglement en beslissen op basis van unanimiteit met bijbehorende primaire aandachtsgebieden:

- René Leander (voorzitter, strategie, financiën, risicomanagement)
- Hans Wittenberg (vice-voorzitter, corporate accounts)
- Coen Post (lid, commercie)
- Renate Leander (lid, operatie, HRM)

De drie pijlers verzekeringen, financieringen en internet- en data-activiteiten worden ondersteund door een aantal gecentraliseerde stafafdelingen (ICT, HRM, FZ en FA) en diverse comités. Vooral deze comités - en in het bijzonder de sleutelfuncties risicomanagement, actuariaat, compliance en interne audit - spelen een steeds grotere rol. Met ingang van dit jaar moet veel uitgebreider, gedetailleerder en frequenter dan voorheen worden gerapporteerd aan DNB over alle facetten van bedrijfsvoering, dus niet alleen over de financiële bedrijfsvoering. Bovemij voldoet aan alle eisen die Solvency II stelt, zowel voor wat betreft solvabiliteits-, inrichtings- als rapportage-eisen. Om dit te kunnen bereiken, zijn aanzienlijke investeringen in mensen en middelen nodig geweest, zonder dat dit direct of elders in de organisatie een kostenvoordeel oplevert.

Bovemij Financieringsmaatschappij

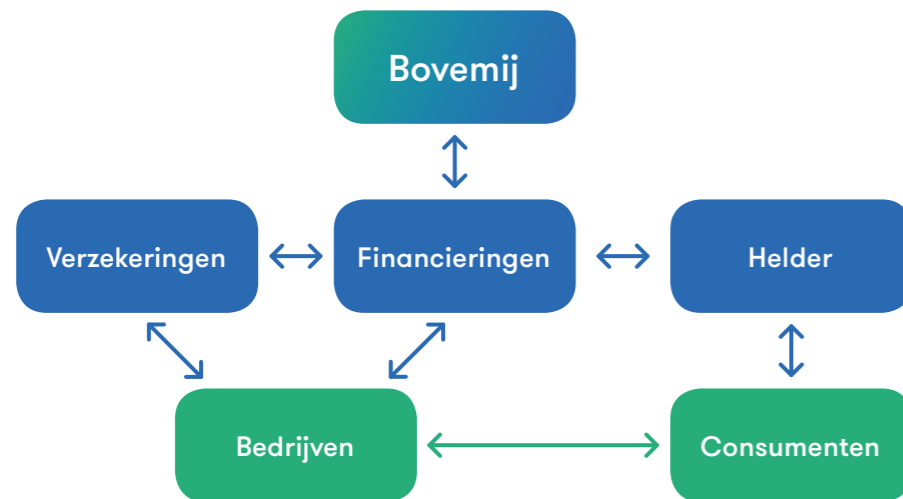
De Bovemij Financieringsmaatschappij heeft een unieke positie verworven in de financieringsmarkt. Aan BOVAG-autobedrijven wordt een uniek aanbod van administratieve ondersteuning, advisering en financiering geboden, wat ervoor zorgt dat zij een eigen leasevloot kunnen opbouwen of vergroten. Door intensieve samenwerking en bundeling van de krachten in het netwerk worden duidelijk betere tarieven gerealiseerd dan het BOVAG-bedrijf op eigen kracht kan aantrekken. Door het op deze wijze koppelen van de belangen van BOVAG-bedrijven met de belangen van Bovemij is de Bovemij Financieringsmaatschappij in staat een duidelijke meerwaarde te leveren. BFM draagt bij aan het rendement van BOVAG-bedrijven en een verdere versteviging van de relatie met hun klanten. Eind 2014 financierde de Bovemij Financieringsmaatschappij nog voor een bedrag van circa € 44 miljoen via ruim 20 bedrijven met kleine tot middelgrote wagenparken; inmiddels is dit uitgegroeid tot € 85 miljoen via ruim 40 bedrijven. In 2015 is de Financieringsmaatschappij erin geslaagd een positieve bijdrage aan de winst te leveren.

De Bovemij Financieringsmaatschappij B.V. is een 100% dochter van Bovemij. De funding van de autoleningen wordt voor een belangrijk deel verstrekt vanuit de beleggingsportefeuille van N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij. Gezien het oplopende volume is eind 2014 voor het eerst een deel extern geld aangetrokken en is voldoende ruimte beschikbaar voor verdere groei. De Bovemij Financieringsmaatschappij beschikt ook over een vergunning voor verstrekking van autofinancieringen aan consumenten. In 2015 is in pilotvorm gestart met consumentenfinancieringen. Na samenvoeging met Bovemij Finance wordt dit in 2016 verder uitgebouwd waarbij ook de samenwerking met het nieuw in te richten internetplatform Helder vorm zal krijgen.

Op deze wijze ontstaat een drie-eenheid van samenwerking tussen BOVAG-bedrijven en Bovemij: via de verzekeraar, de financieringsmaatschappij en Helder, zowel business to business (B2B) als business to consumer (B2C).

Schematisch is dit netwerk dit als volgt weer te geven:

Bovemij Verzekeringsmaatschappij

De Bovemij Verzekeringsmaatschappij bedient de mobiliteitsbranche met op maat gemaakte verzekeringsoplossingen voor:

- het mobiliteitsbedrijf,
- de ondernemer,
- haar werknemers en
- de klanten van het mobiliteitsbedrijf (in samenwerking met het bedrijf).

De distributie van deze verzekeringen verloopt in belangrijke mate direct of via het mobiliteitsbedrijf. Op het gebied van inkomensverzekeringen werkt Bovemij aan brancheverbreiding door middel van zorg-, verzuim- en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Bovemij biedt ook alle aanvullende dienstverlening op het gebied van preventie, begeleiding en re-integratie. Een steeds belangrijkere rol in het geheel is rechtshulp, voor het grootste deel uitgevoerd door de speciaal hiertoe opgerichte Stichting Mobiliteitsbranche en de afdeling Rechtshulp van Bovemij. In het kader van risicospreiding en groei werkt Bovemij daarnaast al jaren samen met een groot aantal externe volmachtbedrijven op andere markten. De afdeling Volmachten van Bovemij is de afgelopen jaren uitgegroeid tot een belangrijke tak die vanwege de specifieke aard ook een eigen inrichting binnen de groep heeft.

Internetplatform Helder

Na een jaar van voorbereiding is op 8 maart jongstleden het internetplatform helder.nl gelanceerd. Helder is een belangrijk experiment van Bovemij, waarbij we vraag en aanbod op gebied van mobiliteit met elkaar willen verbinden door consumenten een auto-abonnement aan te bieden. In nauwe samenwerking met aangesloten BOVAG-bedrijven wordt getracht om de consument altijd zijn ideale auto te leveren. Het platform Helder brengt de consument in contact met het aangesloten autobedrijf dat zich vervolgens kan bezighouden met zijn core business: het leveren van de auto's en het zorgen voor de reparaties en het onderhoud. Door de nauwe samenwerking met het BOVAG-bedrijf en Bovemij Financieringsmaatschappij is het mogelijk een all-in abonnement te bieden met als doel de klant gegarandeerd zorgeloos te laten rijden.

Financiële hoofdpunten

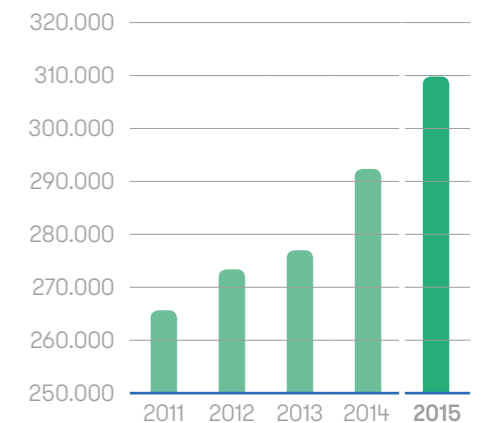
Premie

De premieomzet van Bovemij is in 2015 gestegen tot € 309,5 miljoen. Dit is een toename van € 17,5 miljoen oftewel 6,0% ten opzichte van 2014 (€ 292,1 miljoen). De premiegroei is gerealiseerd in een periode van voorzichtige economische groei in een al jaren stagnerende schadeverzekeringmarkt.

In 2015 zijn de eerste voorzichtige tekenen van economisch herstel zichtbaar geworden. Consumenten zijn meer bereid om geld uit te geven, maar het herstel is broos en nog niet voor iedereen zichtbaar. Kopers zijn daarbij alsnog beter geïnformeerd, selectief en kritisch. Gefaciliteerd door gedetailleerde en actuele informatie via onder meer prijsvergelijkingssites op internet wordt pas overgegaan tot aankoop na een grondige vergelijking van het aanbod. Dit heeft de afgelopen jaren geleid tot een sterke prijserosie, zeker op het gebied van autoverzekeringen.

Bovemij zag de premieomzet desondanks toenemen, met name in de sectoren inkomensverzekeringen en volmachten.

Ontwikkeling omzet (in duizenden euro's)

Schade

De netto schadelast is in 2015 met 69,5% beduidend hoger dan in 2014 (66,9%). Een beweging die zich al in 2012 inzette. De grootste oorzaken voor het stijgende schadepercentage zijn de toenemende letselschaden en de door prijsdruk ontoereikende premies voor autoverzekeringen. Door deze combinatie is het resultaat op WA-autoverzekeringen fors negatief. Daarnaast is Bovemij in het eerste kwartaal van 2015 geconfronteerd met een onevenredig groot aantal branden bij autobedrijven en in augustus met omvangrijke hagelschade.

Door intensieve samenwerking met autobedrijven, goede risicobeheersing en preventiemaatregelen wordt getracht de relatieve schadelast structureel te verlagen. Naast schadelastbeheersing is het van groot belang om de premiestelling af te stemmen op specifieke risico's. Dit leidt met name bij consumentenverzekeringen tot een spanningsveld tussen concurrerende tarieven enerzijds en rendementsdoelstellingen anderzijds. Met name bij autoverzekeringen is meer en meer sprake van een gedifferentieerde premiestelling, afhankelijk van een groot aantal parameters. Bovemij hanteert voor autoportefeuilles een premiemodel met als doel de betere risico's te belonen en door goede selectie het rendement te optimaliseren. Desondanks is de premie-schade-verhouding op autoverzekeringen (met name het WAM-risico) in de gehele markt onder een kritische grens terecht gekomen. Forse premie-aanpassingen zijn noodzakelijk om het rendement weer op orde te krijgen.

Ook de verzekeringmarkt via volmachtbedrijven blijft complex doordat de kosten van deze indirecte distributie relatief hoog blijven, zonder dat hiertegenover een vergoeding in de vorm van een hogere premie staat. Het rendement op de volmachtportefeuille staat hierdoor blijvend onder druk. Bovemij volgt iedere volmachtportefeuille individueel en heeft inmiddels een fors aantal maatregelen afgekondigd die moeten leiden tot rendementsverbetering.

Kosten

De interne kosten ('beheerskosten') zijn in 2015 gedaald naar 12,6% (2014: 13,1%). Ondanks de kostenstijging als gevolg van de implementatie van Solvency II en het toegenomen toezicht is Bovemij erin geslaagd de kosten niet in dezelfde mate mee te laten stijgen door het succesvol doorvoeren van kostenmaatregelen binnen het totale bedrijf. In 2015 is een intensief kostenbeheersings- en optimalisatietraject doorgevoerd in het verzekeringsbedrijf.

De totale kostenratio steeg in 2015 desondanks met 2,2% naar 29,3% (2014: 27,1%). Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door de stijging van de kosten uit hoofde van indirecte distributie (provisies). Enerzijds wordt dit veroorzaakt door de groei in indirecte premie in verhouding tot directe premie, anderzijds door de toename van deze provisie. Een aanzienlijk deel van deze provisie wordt uitbetaald aan BOVAG-bedrijven. Deze stijging is een punt van zorg. De in de keten (klant-tussenpersoon-volmacht-verzekeraar) in totaal gemaakte kosten blijven hierdoor te hoog. In overleg met alle betrokken partijen tracht Bovemij de keten te optimaliseren met als doel de totale kosten voor de consument terug te dringen.

Beleggingen en resultaat

Het beleggingsresultaat over 2015 bedroeg € 11,9 miljoen (2014: € 8,1 miljoen) en is daarmee bijzonder positief. De rente is, mede als gevolg van het beleid van de ECB, verder gedaald naar een historisch laag niveau. Voor kortlopend geld wordt momenteel zelfs een vergoeding gevraagd. Bovemij is sinds het najaar van 2011 voor het merendeel (ultimo 2015: 59,4%) liquide belegd (2014: 62,7%), waardoor op dit deel van het belegd vermogen weliswaar een zeer beperkt risico wordt gelopen maar tegelijkertijd ook nauwelijks meer een vergoeding wordt ontvangen. De vrijgekomen gelden uit hoofde van positieve cash-flow zijn de afgelopen jaren dan ook in een aantal nieuwe beleggingscategorieën geïnvesteerd. In 2015 is de omvang van de autofinancieringen en van investeringen in verhuurd onroerend goed verder toegenomen en heeft ook de recent aangekochte hypotheekportefeuille goed geredeneerd. Er wordt constant beoordeeld of er alternatieve beleggingsmogelijkheden zijn die qua risico en rendement passen in het beleggingsbeleid. Er zijn echter geen risicovrije alternatieven voorhanden die nog enig verwacht rendement opleveren. De beleggingsopbrengsten over 2015 bestonden uit een mix van rendement op aandelen, onroerend goed, autofinancieringen en hypotheek.

Het technisch resultaat over 2015 bedroeg door de hoge schadelast op WAM (technisch resultaat WA bedroeg minus € 12,4 miljoen) slechts € 3,5 miljoen en kwam daarmee fors lager uit dan over 2014 (€ 16,5 miljoen). Het resultaat voor belastingen over 2015 daalde daardoor tot € 15,5 miljoen (2014: € 24,9 miljoen). Het overige resultaat bedroeg in 2015 € 0,2 miljoen (2014: € 0,3 miljoen). Na aftrek van vennootschapsbelasting bedraagt het netto resultaat over 2015 € 11,9 miljoen (2014: € 19,0 miljoen).

Opbouw van het resultaat voor belastingen (in duizenden euro's)	2015	2014	2013
Technisch	3.466	16.524	14.617
Beleggingen	11.872	8.091	15.090
Overig	165	273	428
Totaal	15.503	24.888	30.135

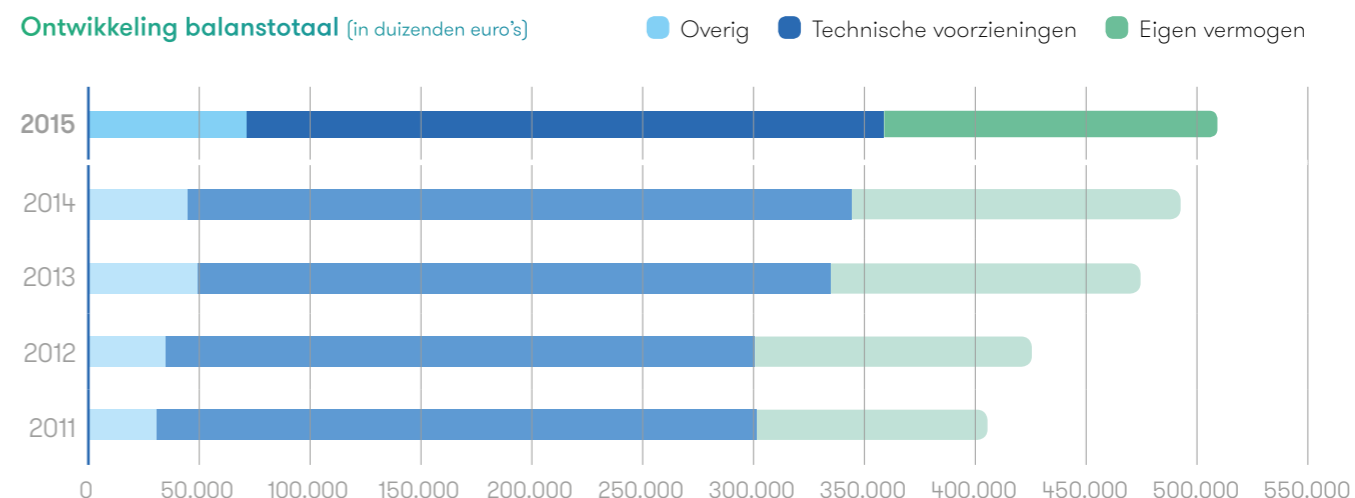
Balans

Het balanstotaal is in 2015 met 4,1% gestegen naar € 511,6 miljoen (2014: € 491,5 miljoen). Deze stijging is vooral het gevolg van de groei van de uitstaande financieringen uit hoofde van financial lease, de daling van de vordering uit co-assurantie en de toevoeging van het resultaat, na aftrek van het uitgekeerde dividend in 2015, aan het eigen vermogen.

De technische voorzieningen daalden in 2015 met 3,3% naar € 289,4 miljoen (2014: € 299,3 miljoen). Deze daling bestaat enerzijds uit de afwikkeling van een co-assurantiecontract ad € 37,7 miljoen en anderzijds uit de stijging van de schadevoorzieningen voor langjarige portefeuilles (arbeidsongeschiktheidsverzekeringen) en de voorziening voor personenschaden (WAM). Het eigen vermogen steeg per saldo met € 2,7 miljoen tot € 151,1 miljoen (2014: € 148,4 miljoen) als gevolg van het positieve resultaat over 2015, de verwerking van de acquisitie van premie.nl en het in 2015 uitbetaalde dividend over het boekjaar 2014.

De solvabiliteit van Bovemij, uitgedrukt als percentage van het beschikbare eigen vermogen afgezet tegen het minimaal benodigde vermogen berekend onder Solvency I, is ultimo 2015 uitgekomen op 301 (2014: 320). Sinds een aantal jaar wordt ook de solvabiliteit volgens Solvency II-maatstaven berekend. Hierbij wordt uitgegaan van het beschikbare standaardmodel. De op deze wijze berekende solvabiliteitsratio is beschreven op pagina 33 van dit verslag.

Ontwikkeling balanstotaal (in duizenden euro's)

Vooruitblik

De komende jaren worden opnieuw uitdagende jaren voor de verzekeringsbranche en niet in de laatste plaats voor de mobiliteitsbranche en daarmee ook voor Bovemij. Samenwerking zal daarbij meer dan ooit de sleutel zijn voor succes. Bovemij doet er alles aan de samenwerking in de keten te ondersteunen en te intensiveren. Bovemij wil daarbij meer en meer de verbindende schakel worden tussen haar zakelijke klanten, haar werknemers en de consumenten (de eindklanten). Samen met onze zakelijke klanten zijn we in staat de eindklant te bedienen op een wijze die past bij deze tijd door het bieden van 'mobiliteit op maat'. Gezamenlijk verzekeren wij de klant van goede producten, al dan niet gefinancierd, op het moment en op de wijze die de consument vraagt.

Kansen voor innovatieve mobiliteitsbedrijven met een goede positie in de markt zijn er zeker. Deze positie kan verder worden versterkt door gebruik te maken van het BOVAG-netwerk dat ieder BOVAG-lid ter beschikking staat; een netwerk waar ook Bovemij met haar medewerkers en producten een belangrijke bijdrage aan levert. Bovemij heeft de ambitie om in dit netwerk de rol van (financiële) serviceprovider, facilitator en platform te vervullen. Op deze wijze kunnen Bovemij en de aangesloten BOVAG-leden hun toegevoegde waarde ook in de nieuwe, steeds transparantere, digitale wereld blijvend bewijzen en het geld binnen de branche houden.

Tot slot bedanken wij graag iedereen die het ons mogelijk heeft gemaakt 2015 succesvol af te sluiten: onze klanten, BOVAG-leden, BOVAG, partners, certificaathouders en alle medewerkers van Bovemij.

Governance, Risk en Compliance

Algemeen

Corporate Governance gaat over besturen, beheersen, verantwoordelijkheid, zeggenschap en over verantwoording en toezicht. Integriteit en transparantie spelen hierbij een belangrijke rol. Bovemij streeft er naar de verschillende rollen en belangen op een zo adequaat mogelijke manier te combineren.

Corporate Governance Code

De Corporate Governance Code is in 2003 geschreven, geactualiseerd in 2008 en wordt nu opnieuw bijgewerkt aan de hand van de werkzaamheden van de Monitoring Commissie Corporate Governance Code. Hoewel de Nederlandse Corporate Governance Code formeel alleen van toepassing is op beursvennootschappen, past Bovemij de Governance Principles en best practice bepalingen zoveel mogelijk toe.

De Governance Principles van de Code zijn voor alle verzekeraars gelijk, maar bij de toepassing wordt rekening gehouden met de aard en omvang van de onderneming en het zogenoemde 'pas toe of leg uit'-beginsel. In het bijzonder geldt voor Bovemij dat zij haar oorsprong en verankering kent in de BOVAG-branche. Haar bestaansrecht ligt in het gegeven dat Bovemij een branchepartij is van en voor BOVAG-leden. Een zekere afhankelijkheid van de branche is daarom in het geval van Bovemij in het belang van de onderneming en haar stakeholders. Bovemij hecht veel waarde aan transparantie, zeker in die gevallen waar wordt afgeweken van de Code. Indien van toepassing worden deze afwijkingen uitdrukkelijk besproken en vindt ofwel direct bijsturing plaats ofwel expliciete rapportage met de bijbehorende toelichting.

Integere en beheerste bedrijfsvoering

Bovemij hecht veel waarde aan een aantoonbaar integere en beheerste bedrijfsvoering. Onderdeel hiervan zijn het voorkomen van 'verkeerde prikkels' en het verkopen van 'eerlijke' producten. Het afleggen van verantwoording en onafhankelijk toezicht zien wij hierbij als vanzelfsprekende elementen.

Leidinggevend binnen Bovemij zijn verantwoordelijk voor het op een gestructureerde en beheerste manier uitvoeren van activiteiten. Door middel van geformaliseerde rapportagelijnen en overlegstructuren rapporteren zij over en bewaken zij de uitvoering van doorlopende en aflopende activiteiten.

Governance Principles

De in de Codes gehanteerde Governance Principles zijn als volgt onderverdeeld:

1. Samenstelling, deskundigheid, taken en werkwijze Raad van Commissarissen
2. Samenstelling, deskundigheid, taken en werkwijze Raad van Bestuur
3. Risicomanagement
4. Internal Audit Functie
5. Beloningsbeleid
6. Naleving wet- en regelgeving

Hieronder wordt aangegeven hoe Bovemij invulling heeft gegeven aan de principes.

1. Samenstelling, deskundigheid, taken en werkwijze Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen heeft een beoogde omvang van vier leden. Commissarissen worden voor een periode van vier jaar benoemd door de Algemene Vergadering uit een voordracht van de Raad van Commissarissen. De betrouwbaarheid en geschiktheid van commissarissen worden getoetst door De Nederlandsche Bank.

De hoofdtaak van de Raad van Commissarissen is het houden van toezicht, meer in het bijzonder ten aanzien van het bestuur, de financiering, de strategie, het risicomanagement, de compliance en de risico's van de onderneming. Deze zaken zijn tijdens de vergaderingen uitvoerig aan de orde gekomen, mede in het licht van de ook door DNB specifiek benoemde risico's (markt-, matching- en rente-, verzekeringstechnische-, krediet-, omgevings-, operationeel-, uitbestedings-, IT-, integriteits- en juridische risico's).

De samenstelling van de Raad van Commissarissen en de geschiktheid van de leden is van groot belang. De invulling van vacatures vindt door middel van een formele procedure plaats, op basis van een profielschets en geschiktheidsmatrix. Nieuwe commissarissen volgen een introductieprogramma om Bovemij te leren kennen. Ondanks dat een evenwichtige verdeling tussen mannen en vrouwen wordt meegewogen bij het invullen van een vacature is dit op dit moment helaas niet het geval.

De leden van de Raad van Commissarissen hebben een eed of belofte conform de Regeling eed of belofte financiële sector afgelegd. Hiermee zweren of beloven zij onder andere dat zij:

- hun functie integer en zorgvuldig uitoefenen;
- een zorgvuldige afweging zullen maken tussen alle belangen die bij de onderneming betrokken zijn en dat zij in die afweging het belang van de klant centraal stellen;
- zich zullen gedragen naar de wetten, reglementen en gedragscodes die op hen van toepassing zijn.

De commissarissen van Bovemij beschikken allen over voldoende ervaring en deskundigheid. Ook is er sprake van voldoende evenwicht op het gebied van besluitvorming en kritisch evaluerend vermogen. De onafhankelijkheid van de commissarissen is geborgd in het reglement van de Raad van Commissarissen. De Raad van Commissarissen evalueert daarnaast haar eigen functioneren periodiek.

In het reglement van de Raad van Commissarissen is geborgd dat de commissarissen kennis hebben van de belangen van de maatschappelijke functie van Bovemij en van de belangen van de bij Bovemij betrokken partijen.

In afwijking van de Governance Principles is geen afzonderlijke Audit- of Risicocommissie binnen de Raad van Commissarissen benoemd; deze verantwoordelijkheid wordt door de Raad als geheel gedragen.

In het jaar 2015 was de samenstelling van de Raad van Commissarissen als volgt:

- Henk van der Kwast, president-commissaris Raad van Commissarissen
- Hans Hoekstra, lid Raad van Commissarissen (tot 24 april 2015)
- Gerlach Cerfontaine, lid Raad van Commissarissen (vanaf 24 april 2015)
- Rutger Koopmans, lid Raad van Commissarissen

Permanente educatie directie en commissarissen

De principes van de Code zijn een integraal onderdeel van het programma van permanente educatie voor de leden van de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur. Daarmee wordt een gedegen corporate governance in al zijn facetten, de zorgplicht jegens klanten, auditing, risicomanagement, integriteit en financiële verslaggeving gewaarborgd.

De inhoud en het programma van de permanente educatie van de leden van de Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen worden jaarlijks vastgesteld. De educatie heeft betrekking op relevante ontwikkelingen binnen Bovemij, de financiële sector in het algemeen en de verzekeringssector in het bijzonder, op corporate governance in het algemeen en die van de financiële sector in het bijzonder, op de zorgplicht tegenover de klant, integriteit, risicomanagement, financiële verslaggeving, beloningsbeleid en op audit.

Werkwijze Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen vergadert tenminste vier keer per jaar in volledige samenstelling in het bijzijn van de Raad van Bestuur. Tenminste eenmaal per jaar wordt vergaderd zonder de Raad van Bestuur. Minstens een van de leden van de Raad van Commissarissen vergadert eens per jaar met de ondernemingsraad. Specifieke onderwerpen, waaronder in ieder geval de strategie, komen jaarlijks aan de orde tijdens speciaal hiervoor georganiseerde meerdaagse bijeenkomsten.

Naast deze formele vergaderingen vindt regelmatig (voor)overleg plaats tussen de voorzitter van de Raad van Commissarissen en de leden van de Raad van Bestuur. In de vergadering die in 2015 heeft plaatsgevonden zonder de aanwezigheid van de Raad van Bestuur is gesproken over het functioneren van de (leden van de) Raad van Bestuur, de remuneratie, het eigen functioneren van de Raad van Commissarissen als geheel en het functioneren van de afzonderlijke leden van de Raad van Commissarissen.

2. Samenstelling, deskundigheid, taken en werkwijze Raad van Bestuur

Bovemij wordt bestuurd door één statutaire directie die eindverantwoordelijk is voor de totale gang van zaken binnen Bovemij. De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het beleid van de directie en de algemene gang van zaken.

De Raad van Bestuur van Bovemij bestaat uit vier leden. Collegiaal bestuur wordt door allen als zeer belangrijk gezien, wat terugkomt in het reglement van de Raad van Bestuur. De leden van de Raad van Bestuur zijn voor onbepaalde tijd benoemd door de Raad van Commissarissen. De betrouwbaarheid en geschiktheid van de leden is getoetst door De Nederlandsche Bank.

Een bestuurder moet in staat zijn om de hoofdlijnen van het totale beleid van Bovemij te beoordelen en hierbij een afgewogen en zelfstandig oordeel te vormen. Bij de besluitvorming wordt stilgestaan bij een evenwichtige afweging van alle belangen van de bij Bovemij betrokken partijen. De Raad van Bestuur houdt hierbij rekening met de continuïteit van Bovemij, de maatschappelijke omgeving waarin Bovemij opereert en alle wet- en regelgeving en codes die op Bovemij van toepassing zijn.

De besluitvorming binnen de directie is collegiaal; er is geen onderlinge gezagsverhouding. De directie is als geheel verantwoordelijk voor het gevoerde beleid. De onderlinge verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen de directieleden ligt vast in het Directiereglement. De Raad van Bestuur bestaat uit de volgende personen:

- René Leander (voorzitter)
- Hans Wittenberg (vice-voorzitter)
- Coen Post (lid)
- Renate Leander (lid)

De directieleden hebben een moreel-ethische verklaring ondertekend en een belofte conform de Regeling eed of belofte financiële sector afgelegd. Hiermee verklaren en / of beloven zij onder andere dat zij:

- naar eer en geweten, zorgvuldig, deskundig en integer en volgens relevante wet- en regelgeving, codes en reglementen zullen handelen;
- een zorgvuldige afweging zullen maken tussen alle belangen die bij de onderneming betrokken zijn en dat zij in die afweging het belang van de klant centraal stellen;
- ervoor zullen zorgen dat de medewerkers van Bovemij hun functies integer en zorgvuldig uitoefenen.

Bovemij heeft een strategie en een daaraan gekoppeld beleid dat het klantbelang centraal stelt. Door de medewerkers te informeren over deze strategie, het beleid ten aanzien van het klantbelang uit te leggen, opleidingen aan te bieden, polisvoorwaarden te herzien, de klanten daarbij te betrekken en klanttevredenheid te meten, wordt mede geborgd dat de zorgplicht is verankerd in de bedrijfscultuur.

3. Risicomanagement

A. Algemeen

Bovemij wordt geconfronteerd met onzekere gebeurtenissen met negatieve gevolgen die het realiseren van haar doelstellingen in de weg kunnen staan. Deze risico's kunnen vanuit de organisatie zelf komen of van buitenaf. Om deze risico's te beheersen zijn, als integraal onderdeel van de bedrijfsvoering, specifieke maatregelen getroffen en procedures ingevoerd. Hierbij wordt in toenemende mate gebruik gemaakt van (geautomatiseerde) controlesystemen die:

- de belangrijkste risico's identificeren en meten;
- maatregelen ontwikkelen, uitvoeren en de risico's met inachtneming van deze maatregelen evalueren;
- aanwezige restrisico's bewust accepteren of mitigeren.

Het Risicocomité heeft hierbij een centrale rol. Binnen dit comité komen alle binnen Bovemij relevante risico's samen. Het Risicocomité beoordeelt uitgewerkte voorstellen op het gebied van nieuwe business cases, nieuwe producten en ICT- en andere trajecten met een mogelijk grote impact op de organisatie. Het Risicocomité rapporteert aan de Raad van Bestuur. De compliance officer rapporteert, mede als lid van het Risicocomité, rechtstreeks aan de voorzitter van de Raad van Commissarissen.

Bovemij onderkent, inherent aan het zijn van verzekeraar, de volgende belangrijke aandachtsgedebieden:

- Beleggingsrisico
- Herverzekeringsrisico
- Toereikendheid van premie- en schadevoorzieningen
- Operationeel risico

Het beleggingsbeleid is goedgekeurd door de Raad van Commissarissen. Het operationeel Beleggingscomité bereidt het Beleidscomité beleggingen voor. Aan het Beleidscomité beleggingen neemt prof. dr. Koelewijn als onafhankelijke deskundige deel. Het Beleidscomité beleggingen adviseert de Raad van Bestuur in haar besluitvorming. De Raad van Bestuur deelt haar besluitvorming op relevante zaken met de Raad van Commissarissen. Gezien het grote belang is dit een vast onderdeel op de agenda van de vergaderingen van de Raad van Commissarissen.

Het herverzekeringsbeleid is goedgekeurd door de Raad van Commissarissen. Het operationele Herverzekeringscomité bereidt het Beleidscomité herverzekeringen voor, dat, indien gewenst, wordt bijgestaan door externe deskundigen. Het Beleidscomité herverzekeringen adviseert de Raad van Bestuur in haar besluitvorming. De Raad van Bestuur deelt zijn besluitvorming op relevante zaken met de Raad van Commissarissen. Het onderwerp herverzekeringen is een periodiek onderdeel op de agenda van de vergaderingen van de Raad van Commissarissen.

B. Risicobereidheid

De Raad van Bestuur stelt jaarlijks de risicobereidheid vast en legt deze ter goedkeuring voor aan de Raad van Commissarissen. Eventuele besluiten die strekken tot wijziging van de risicobereidheid worden eveneens aan de Raad voorgelegd. De Raad beoordeelt op strategisch niveau of bedrijfsactiviteiten, kapitaalallocatie en liquiditeitsbeslag in algemene zin in overeenstemming zijn met de goedgekeurde risicobereidheid.

De belangrijkste risico's die door Bovemij zijn geïdentificeerd zijn:

Het financiële risico van het omvallen van banken (tegenpartijrisico)

Bovemij beschikt over grote hoeveelheden liquide middelen. Nog altijd bestaat het risico dat er een bank omvalt waar aanzienlijke bedragen zijn ondergebracht. Hiervoor zijn de volgende beheersmaatregelen getroffen:

- Alleen zogenoemde Nederlandse en Duitse systeembanken worden gebruikt om liquiditeiten onder te brengen.
- Periodiek wordt de CDS-spread geanalyseerd. Bij overschrijding van een vastgesteld maximum worden de (direct opvraagbare) liquiditeiten weggehaald.

Het premierisico bedrijfsonderdelen (strategisch, operationeel en verzekeringstechnisch risico)

Het risico waarbij verzekeringsportefeuilles van bedrijfsonderdelen zich om welke reden dan ook negatief ontwikkelen heeft veelal een trendmatige en / of strategische achtergrond. In het verleden is gebleken dat Bovemij in staat is om negatieve trends door middel van een effectief premie- en risicobeleid in een positieve richting om te buigen. Het gaat daarbij om een tijdige constatering van dergelijke ontwikkelingen. Mede om die reden is in 2015 gewerkt aan een verfijning van de interne rapportages die ervoor zorgen dat de verzekeringstechnische analyses in lijn zijn met de ontwikkelingen binnen Solvency II.

Het financiële risico op mogelijke daling van aandelen (aandelenrisico)

Binnen het marktrisico heeft het risico op een daling van de aandelenportefeuille veruit de grootste impact. Om deze impact met het marktrisico te beperken is het belang in aandelen in de portefeuille de afgelopen jaren niet uitgebreid, anders dan door koersstijging. Het normpercentage aandelen als percentage van de totale beleggingen waarop wordt gestuurd is 10%. Daarnaast is procedureel een aantal maatregelen ingebouwd om de exposure te beperken. Zo wordt, naast vaste bandbreedtes, ook gewerkt met een SCR-budget (Solvency Capital Requirement) voor het marktrisico. De portefeuille en de koppeling met dit budget worden periodiek gedeeld en besproken binnen alle organen, zoals in het beleid is vastgesteld.

Herverzekeringsprogramma (catastroferisico)

Periodiek worden scenario's (onder andere natuurrampen) ontwikkeld en berekend die de dekkingen onder het herverzekeringsprogramma materieel kunnen raken of overtreffen. Ook maken herverzekeraars en een externe partij een jaarlijkse berekening van de verzekeringsportefeuille op basis van kansen en impact, om zo de toereikendheid van het herverzekeringsprogramma te kunnen toetsen. Vanuit die analyses wordt, waar nodig, extra herverzekeringcapaciteit ingekocht. Bovemij brengt haar herverzekeringen onder bij Swiss Re, Münchener Rück en Hannover Re.

C. Risk Management Functie

Voor de coördinatie van de risicomanagementactiviteiten binnen Bovemij heeft de directie een Risk Management Functie ingesteld. De organisatorische inbedding van deze functie is zodanig dat zij objectief en onafhankelijk haar taken kan uitvoeren. Dit betekent in ieder geval dat zij zonder invloed van andere functies haar bevindingen rechtstreeks kan rapporteren aan de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen.

De Risk Management Functie ondersteunt de organisatie bij het effectief uitvoeren van het risicomanagement. Dit gebeurt onder meer door te zorgen voor een gedocumenteerd risicomanagementsysteem en de periodieke evaluatie hiervan. De uitgangspunten en opzet van dit systeem zijn vastgelegd in het Risk Management Charter.

De Risk Management Functie rapporteert ieder kwartaal aan de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen over de uitvoering van haar werkzaamheden.

De uitvoering van de Risk Management Functie is onderworpen aan een onafhankelijke toetsing door de Internal Audit Functie. Deze toetsing heeft mede tot doel de werking van de Risk Management Functie vast te stellen en een onaanvaardbare vermenging van uitvoerende en toezichhoudende taken te voorkomen.

De afdeling operationeel risicomanagement (ORM) organiseert jaarlijks sessies met de directies van de bedrijfsonderdelen om de belangrijkste risico's in kaart te brengen. Deze risico's worden vervolgens opgenomen in de periodieke rapportagestromen om bewaking te waarborgen. Belangrijk onderdeel van de operatie is ICT en, meer in het bijzonder, toegangsrechtenbeheer, bescherming van data en de veiligheid van het dataverkeer. De directeur ICT en de Security & Continuity Officer zijn hiervoor verantwoordelijk; de afdeling ORM heeft hierbij een toezichhoudende rol. De operationele uitwijklannen en procedures zijn de directe verantwoordelijkheid van de afdeling ORM. De Security & Continuity Officer en de manager ORM zien hier door middel van stelselmatige controles op toe.

D. Inrichting risicomanagement

Het risicobeleid wordt jaarlijks door de Raad van Bestuur opgesteld, gebruikmakend van de kennis en kunde van de afdeling Risk, en ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Commissarissen. De Raad van Commissarissen houdt conform de Governance Principes toezicht op het gevoerde risicobeleid. Dit principe is ook opgenomen in het reglement van de Raad van Commissarissen. De Raad van Commissarissen toetst periodiek of de bedrijfsactiviteiten aansluiten bij de risicobereidheid. De Raad van Bestuur verstrekt hiervoor de relevante informatie.

Cyclus voor risicomanagement

Bovemij wil de belangrijkste voorzienbare risico's tijdig identificeren, evalueren, beheersen en documenteren. Voorzienbare risico's kunnen optreden als gevolg van handelen op strategisch, tactisch en operationeel niveau. Bovemij voert periodiek voor elk van deze niveaus een adequate risicoanalyse uit.

Risico en kapitaal

Bovemij wil haar financiële verplichtingen op korte en lange termijn nakomen. Een gezonde kapitaalpositie is hiervoor een randvoorwaarde. Risico's die voortvloeien uit de bedrijfsvoering van Bovemij kunnen de kapitaalpositie negatief beïnvloeden.

Als onderdeel van haar ORSA (Own Risk and Solvency Assessment) toetst Bovemij of haar aanwezige kapitaal minimaal gelijk is aan de wettelijke kapitaaleis en haar interne kapitaaleis. Ook beoordeelt zij haar toekomstige kapitaalbehoefte in relatie tot haar kapitaaleisen. Bovemij hanteert een planningcyclus met een tijdshorizon van vijf jaar. Voor deze periode wordt een schatting opgesteld van de toekomstige kapitaalbehoefte, de wettelijke en de interne kapitaaleis. Dit wordt uitgewerkt in een basisscenario, een pessimistisch scenario en een stress-scenario. Daarnaast test Bovemij haar kapitaalpositie tot het uiterste door middel van zogenoemde 'reverse stresstesten'. Hierbij worden omstandigheden met een financiële impact geïdentificeerd, waarbij het voor Bovemij moeilijk wordt om aan haar verplichtingen te blijven voldoen.

E. Solvabiliteit en Solvency II

Het nieuwe risicogedreven solvabiliteitsraamwerk Solvency II is met ingang van 1 januari 2016 geïmplementeerd. Bovemij heeft in 2015 wederom de zogenaamde ORSA uitgevoerd, waarbij het risicoprofiel van Bovemij zowel kwalitatief als kwantitatief in kaart is gebracht en getoetst. De ORSA is een belangrijk onderdeel van Solvency II en dient te worden ingebed in de processen van iedere verzekeraar. De Raad van Commissarissen hecht grote waarde aan de uitgevoerde studies en opgeleverde rapportages. Bovemij komt, ook volgens de sterk verzwaarde Solvency II-eisen, in alle tot op heden uitgevoerde studies naar voren als een goed georganiseerd en goed gekapitaliseerd verzekeringsbedrijf.

In Solvency II hebben de sleutelfuncties in de organisatie een belangrijke rol op het gebied van risicobeheer. Solvency II onderkent een viertal sleutelfuncties: Risk, Compliance, Actuarial en Internal Audit. Bovemij heeft de sleutelfuncties in 2015 opnieuw ingericht, waardoor de rol van deze sleutelfuncties is verbeterd.

De sleutelfuncties worden bekleed door:

- Pieter van der Burg, Risk Management Functie
- Maarten van Schaik, Compliance Functie
- Wilbur Damen, Actuariële Functie
- Maarten Teubner, Internal Audit Functie (m.i.v. 1 januari 2016)

Onderdeel van de nieuwe inrichting is de directe rapportagelijnen van de sleutelfuncties aan de Raad van Commissarissen. Het risicobeheer bij Bovemij is, geheel in lijn met Solvency II, op een adequate wijze ingericht. Alle voor de onderneming relevante risico's worden beschreven en beoordeeld door het Risicocomité. Dit comité is samengesteld uit verschillende disciplines van het bedrijf, te weten risicomanagement, compliance en actuaariaat, waar nodig aangevuld met specifieke deskundigheid. Het Risicocomité, onder leiding van voorzitter de heer Van der Burg, rapporteert rechtstreeks aan de Raad van Bestuur. De Raad van Bestuur rapporteert alle materiële zaken aan de Raad van Commissarissen.

De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het door de Raad van Bestuur gevoerde risicobeleid. In het bijzonder bespreekt de Raad van Commissarissen het risicoprofiel en beoordeelt zij op strategisch niveau of de kapitaalallocatie en het liquiditeitsbeslag in overeenstemming zijn met de goedgekeurde risicobereidheid. Bij de vaststelling van de risicobereidheid worden de risico's in relatie gebracht met de financiering van de onderneming. Als onderdeel van het in 2010 afgeronde emissietraject zijn heldere afspraken gemaakt die zijn vastgelegd in een aandeelhoudersovereenkomst, onder meer over het voeren dividendbeleid in relatie tot de solvabiliteit van de onderneming. Deze overeenkomst kent een looptijd tot aan de Algemene Aandeelhoudersvergadering in 2016. Inmiddels zijn de gesprekken met grootaandeelhouder BOVAG opgestart om te komen tot een nieuwe passende overeenkomst voor komende jaren, dan wel een verlenging van de huidige overeenkomst. Het bij een onderneming als Bovemij behorende kapitaalbeleid steunt voor een belangrijk deel op interne financiering. Het is voor Bovemij bij een eventuele calamiteit of bijvoorbeeld in geval van een strategische acquisitie in de huidige setting niet eenvoudig een beroep te doen op de kapitaalmarkt. In de nieuwe aandeelhoudersovereenkomst dient met dit aspect terdege rekening gehouden te worden. Dit betekent wellicht dat de kring van stakeholders uitgebreid dient te worden.

Het huidige kapitaalbeleid van Bovemij is mede gebaseerd op Solvency I-regelgeving. In 2016 wordt het kapitaalbeleid herzien en in lijn gebracht met Solvency II-regelgeving.

4. Internal Audit Functie

De Internal Audit Functie (IAF) maakt onderdeel uit van de governance structuur van Bovemij. De IAF heeft als doelstelling om inzicht en aanvullende zekerheid te verschaffen aan de Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen over de interne beheersing van Bovemij. De IAF geeft hier invulling aan door opzet, bestaan en werking van de interne risicobeheersing objectief te toetsen en hierover te rapporteren aan de Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen. De IAF stelt zich onafhankelijk op van de operationele bedrijfsactiviteiten van Bovemij en rapporteert rechtstreeks aan de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen. Tussen de IAF, de accountant, de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen vindt periodiek informatie-uitwisseling plaats. In het kader van deze informatie-uitwisseling zijn onder andere de risicoanalyse, het auditplan, de auditverslagen, de jaarlijkse IAF managementletter en de managementletter van de accountant onderwerp van overleg. De IAF neemt het initiatief om met de accountant tenminste jaarlijks in een vroegtijdige fase elkaars risicoanalyse, auditplan en bevindingen te bespreken. De risicoanalyse, het auditplan, de auditverslagen en de jaarlijkse IAF managementletter staan tevens ter beschikking van De Nederlandsche Bank.

5. Beloningsbeleid

Beloningen kunnen zogenoemde 'perverse' prikkels met zich meebrengen. Mede om te voorkomen dat haar beloningsbeleid aanzet tot onzorgvuldige klantbehandeling en het nemen van onverantwoorde risico's hanteert Bovemij een gematigd beloningsbeleid. Hierin past dat zij terughoudend omgaat met variabele beloning. Op de website van Bovemij is een samenvatting van het beloningsbeleid gepubliceerd.

Bovemij acht het uitgesloten dat de directieleden en medewerkers door haar beloningsbeleid worden aangezet tot het nemen van risico's van materiële betekenis. Hiermee voldoet het beloningsbeleid aan de Governance Principes en de Regeling Beheerst Beloningsbeleid.

Bovemij heeft haar beloning voor werknemers die worden aangemerkt als Identified Staff in 2012 volledig in lijn gebracht met de Regeling beheerst beloningsbeleid (Wft). In 2015 is het beloningsbeleid aangepast aan de nieuwe wet Beloning Financiële Sector, met als belangrijkste kenmerk dat de variabele beloning maximaal 20% van de totale beloning mag bedragen.

Als Identified Staff worden die medewerkers aangemerkt die het risicoprofiel van de onderneming materieel kunnen beïnvloeden. DNB heeft het beloningsbeleid bij Bovemij in detail getoetst en geconcludeerd dat dit beleid volledig voldoet aan de regeling en dat deze daarmee beheerst is. Bovemij houdt bij de vaststelling van de (variabele) beloning terdege rekening met het langetermijnbelang van de onderneming en het maatschappelijk draagvlak. Het beloningsbeleid, met name de uitvoering daarvan, is uitgebreid besproken tijdens de vergaderingen van de Raad van Commissarissen. Het beloningsbeleid van de leden van de Raad van Bestuur wordt door de aandeelhouders vastgesteld.

Ten aanzien van de totale beloning van de leden van de Raad van Bestuur vindt periodiek externe benchmarking plaats. Hierbij wordt gekeken naar financiële ondernemingen van soortgelijke omvang en complexiteit. Tevens wordt op gezette tijden de pensioen- en autoregeling van de Raad van Bestuur beoordeeld. Het variabele deel van de beloning wordt toegekend op basis van vooraf vastgestelde prestatiecriteria, deels op basis van korte- en deels op basis van langetermijndoelstellingen. Op voordracht van en na voorbereiding door de voorzitter van de Raad van Commissarissen is de definitieve beloning voor ieder lid van de Raad van Bestuur afzonderlijk vastgesteld. De beloning bestaat uit een vast en een variabel deel. Het variabele deel van de over 2015 toe te kennen beloning is voor 50% voorwaardelijk gemaakt, uit te keren na drie jaar voor 50% in contanten en voor 50% in certificaten van aandelen.

Iedere commissaris ontvangt een passende vergoeding in relatie tot het tijdsbeslag van de werkzaamheden. Deze vergoeding is niet afhankelijk van de resultaten van Bovemij. De honorering, de afgesproken onkostenvergoeding en andere overeengekomen voorwaarden worden vastgesteld in de algemene vergadering van aandeelhouders.

6. Naleving wet- en regelgeving

A. Algemeen

Bovemij moet en wil voldoen aan een veelomvattend stelsel van interne en externe regels. Om naleving van regels zoveel mogelijk te waarborgen, hanteert Bovemij een compliance structuur die zij heeft vastgelegd in een door de directie goedgekeurd compliance beleid. Dit beleid maakt voor interne en externe partijen duidelijk hoe binnen Bovemij moet worden omgegaan met regels.

DNB is belast met het zogenoemde prudentieel toezicht. Haar toezicht betreft de solvabiliteit en de liquiditeit en een beheerste en integere bedrijfsvoering van Bovemij.

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is belast met het toezicht op het gedrag van en de informatieverstrekking op de financiële markten. Haar toezicht op Bovemij betreft met name de informatieverstrekking aan verzekeringnemers, het zaken doen met deskundige en betrouwbare assurantieadviseurs (inclusief de voor Bovemij specifieke samenwerking met BOVAG-bedrijven) en de handel in effecten.

B. Integriteitsbeleid

Bovemij streeft ernaar integer te handelen. Onder 'integriteit' verstaan we dat Bovemij betrouwbaar, eerlijk en transparant is, belangenverstremgeling voorkomt, haar klanten zorgvuldig behandelt en haar medewerkers en relaties met respect behandelt. Bovemij beheerst het integriteitrisico door een stelsel van organisatorische maatregelen en criteria die betrekking hebben op de dienstverlening, de acceptatie van nieuwe verzekeringsovereenkomsten, de beleggingen en de selectie van nieuwe medewerkers. Transparantie is hierbij van groot belang. Voor Bovemij betekent transparantie allereerst dat zij haar klanten volledig en juist informeert zodat deze verantwoorde keuzes kunnen maken. Transparantie staat ook voor een volledige en juiste informatievoorziening richting andere belanghebbenden, zoals aandeelhouders, de Raad van Commissarissen, de toezichthouders, de ondernemingsraad, de accountant en de actuaaris. Iedere belanghebbende moet zijn rol kunnen vervullen en kunnen beschikken over alle relevante informatie.

Bovemij heeft de structuur en de strategie ingericht op basis van een transparante en zo goed mogelijke relatie met al haar klanten. BOVAG-leden zijn onze klant voor producten, de schakel naar de consument bij de verkoop van verzekeringen en financieringen, aandeelhouder, lid van de Raad van Advies en in een enkel geval lid van de Raad van Commissarissen. Door de positie van Bovemij in het BOVAG-netwerk, de intensieve relatie en de daarmee samenhangende samenwerking met BOVAG-leden is de beheersing van het integriteitrisico complexer. Dit is echter een bewuste strategische keuze, passend bij de branche en bij de nichespeler die Bovemij is.

De Compliance Functie rapporteert jaarlijks in de vorm van een rapportage vergezeld van een persoonlijk gesprek met de voorzitter van de Raad van Commissarissen over alle relevante aspecten op gebied van governance, risk en compliance. Het rapport wordt gedeeld met de Raad van Commissarissen, de Raad van Bestuur en de accountant. Net als alle andere relevante documenten staat ook dit rapport ter beschikking van DNB.

De centrale afdeling HRM is betrokken bij compliance, bijvoorbeeld daar waar het gaat om navolging van de Regeling beheerst beloningsbeleid, maar ook op het gebied van de opleidingsvereisten die vanuit wet- en regelgeving aan onze medewerkers worden gesteld.

De externe accountant (EY) controleert in hoeverre de jaarrekening van Bovemij een getrouw beeld geeft van de financiële resultaten en van de grootte en de samenstelling van het vermogen. De externe actuaaris (PWC) certificeert jaarlijks of de in het actuarieel verslag opgenomen voorzieningen adequaat zijn vastgesteld.

C. Naleving van regels en klokkenluidersregeling

De Raad van Bestuur is eindverantwoordelijk voor het compliant zijn van Bovemij met de voor haar geldende wet- en regelgeving. Voor een bedrijfsvoering die voldoet aan alle regels is echter ook de actieve en loyale medewerking van alle lagen van de organisatie nodig. Een medewerker die vaststelt dat in strijd met interne of externe regels wordt gehandeld, kan daarover dan ook een klacht indienen bij het interne klachtenloket.

BOVAG

Samen vooruit!

Wat me steeds weer opvalt als ik praat met mensen van Bovemij, van directie tot buitendienst: ze zijn er stuk voor stuk van doordrongen dat ze ‘het doen’ voor de BOVAG-leden. Dat is best bijzonder voor een commercieel bedrijf, waar normaal gesproken sales en scores bovenaan de agenda staan. Niet dat Bovemij niet goed is in sales en scores, maar bij Bovemij staat dat steeds ten dienste van een hoger doel: het helpen van de BOVAG-ondernemers. Daarvoor is Bovemij immers ruim 50 jaar geleden opgericht. Ik heb daar veel bewondering voor en ik ben er, als algemeen voorzitter van de ruim 9.000 BOVAG-leden, ook dankbaar voor.

De kracht van Bovemij zit hem er ook in dat de onderneming laat zien te kunnen schakelen. Bovemij kijkt - net als BOVAG - nadrukkelijk naar nieuwe markten en nieuwe verdienmodellen, onder meer omdat bij verzekeringen de rek er uit is. Zo kunnen we samen werken aan het verbeteren van het operationele resultaat. Daar ligt een groot gedeeld belang. Neem bijvoorbeeld het project ‘kroonjuwelen’. BOVAG heeft geconstateerd dat BOVAG Garantie een belangrijk ‘kroonjuweel’ is voor de vereniging, maar ook heeft BOVAG geconstateerd dat het verstandig is om meer kroonjuwelen te ontwikkelen. Om de meerwaarde van het lidmaatschap te vergroten, en om extra verdien capaciteit te creëren voor BOVAG-leden. Voor die nieuwe kroonjuwelen heeft BOVAG onder meer Bovemij hard nodig.

Ik geef een voorbeeld. De BOVAG-afdelingen Fietsbedrijven en Gemotoriseerde Tweewielerbedrijven zijn in nauwe samenwerking met ENRA en Bovemij druk bezig om nieuwe, slimme diensten te ontwikkelen voor de klanten in deze branches. We sleutelen bijvoorbeeld aan een plan waarbij een klant een abonnement neemt op een tweewieler in plaats van er een te kopen. Van bezit naar gebruik dus. Zo ben je steeds verzekerd van een passende tweewieler, of dat nu een kinderfiets, een woon-werk-scooter of een motorfiets is. Daarnaast hebben we onlangs private lease voor E-bikes gelanceerd en kijken we naar private lease voor andere tweewielers. Ook komen er binnenkort een aantal fietsverzekeringen onder BOVAG-label.

Een ander voorbeeld is het nieuwe platform waar Bovemij mee experimenteert. Opgezet als een echte start-up naast Bovemij is het bedoeld om de producten en diensten van BOVAG-leden te ontsluiten voor klanten. Te beginnen met nieuwe en gebruikte auto's, via een slim, aantrekkelijk autoabonnement. Maar het is nadrukkelijk de bedoeling om het platform te gebruiken als intermediair voor nog veel méér producten en diensten, van caravan tot bakfiets.

Ik vind dat stuk voor stuk voorbeelden van ‘Samen vooruit’. Het klassieke ‘Samen sterk’ zal altijd de basis blijven, zowel voor BOVAG als voor de samenwerking tussen BOVAG en Bovemij. Maar als je toekomstbestendig wil zijn, dan is samen sterk zijn niet voldoende. Dan moet je ook samen kijken hoe je kan inspelen op de nieuwe consument, de nieuwe markt, de nieuwe realiteit. Dán ga je samen vooruit! En dat is precies wat we samen met Bovemij aan het doen zijn.

Bertho Eckhardt

Algemeen voorzitter BOVAG

STAK

Stichting Administratiekantoor Bovemij Verzekeringsgroep (STAK) heeft als doel het verkrijgen en administreren van gewone aandelen in het kapitaal van Bovemij Verzekeringsgroep N.V. STAK oefent het stemrecht uit, in het op de aandelen beschikbaar gestelde dividend en keert het dividend uit aan de certificaathouders.

Sinds de aandelenemissie in 2010 is er sprake van 2 aandeelhouders: BOVAG en STAK. STAK vertegenwoordigt zo'n 260 certificaathouders, die allemaal behoren tot het netwerk van BOVAG. Alle aandelen van Bovemij zijn dus in handen van de branche!

STAK heeft na de handelsdag op 18 juni 2015 vastgesteld dat 82,44% van de aandelen van de Bovemij Verzekeringsgroep N.V. in bezit is van BOVAG; de resterende 17,56% is in bezit van de 260 certificaathouders. Met ingang van de handelsdag 2015 kan de handel dagelijks plaatsvinden via het handelsplatform NPEX. De handel via NPEX kan uitsluitend plaatsvinden binnen de besloten groep van toegelaten Bovemij-certificaathouders. Het bestuur van de STAK is verantwoordelijk voor de toelating van nieuwe deelnemers.

Sinds de invoering van de handel via handelsplatform NPEX zijn diverse transacties tot stand gekomen en vindt de prijsvorming plaats op basis van vraag en aanbod. De handelsdag heeft met de invoering van de mogelijkheid om dagelijks te handelen zijn betekenis verloren.

Tijdens de Algemene Vergadering van de Bovemij Verzekeringsgroep N.V. op 22 april 2016 zal de prijs volgens de waardering van de onderneming Bovemij bekend worden gemaakt.

Het bestuur van STAK kwam in het afgelopen verslagjaar drie keer bij elkaar. In de STAK-bestuursvergadering van 19 april 2016 werd onder meer gesproken over de concept jaarcijfers van 2015 en het voorgestelde dividend van € 0,33 per gewoon aandeel. Het bestuur van STAK stelt vast dat dit voorstel in lijn met het dividendbeleid is opgesteld en ondersteunt dit voorstel daarmee van harte.

Bovemij heeft afgelopen jaar, ondanks de marktomstandigheden, een positief resultaat behaald. Complimenten hiervoor aan de Raad van Commissarissen, de Raad van Bestuur en alle medewerkers van Bovemij zijn dan ook zeker op zijn plaats!

Bas Rüttchen

Voorzitter Stichting Administratiekantoor Bovemij Verzekeringsgroep N.V.

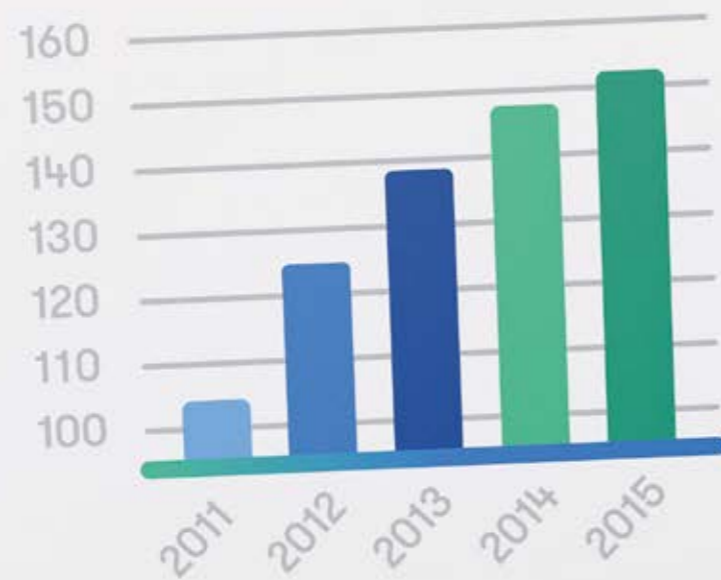

Jaarrekening 2015

Eigen vermogen

(in miljoenen euro's)

Bedrag

✓ Bovemij

Geconsolideerde balans per 31 december 2015

Activa (in duizenden euro's)	31-12-2015	31-12-2014
Beleggingen 1		
Terreinen en gebouwen		
Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik	17.840	11.452
Overige terreinen en gebouwen	17.883	11.302
	35.723	22.754
Overige financiële beleggingen		
Aandelen	43.358	52.948
Hypotheken	49.965	46.624
Vorderingen uit hoofde van financial lease	62.503	27.330
Andere financiële beleggingen	1.340	1.228
	157.166	128.130
Plottende activa 2		
Vorderingen uit herverzekering	1.644	-
Vorderingen uit directe verzekering	22.628	22.568
Vorderingen uit co-assurantie	18.101	46.932
Overige vorderingen	11.635	5.522
	54.008	75.022
Overige activa 3		
Materiele vaste activa	27.161	22.453
Liquide middelen	237.497	243.137
	264.658	265.590
	511.555	491.496

Passiva (in duizenden euro's)	31-12-2015	31-12-2014
Eigen vermogen 4	151.128	148.370
Technische voorzieningen 5		
Voor niet verdiende premies en lopende risico's	81.550	84.427
Voor te betalen schaden	207.851	214.837
	289.401	299.264
Voorzieningen 6		
Voor belastingen	9.924	9.321
Overige voorzieningen	5.787	5.089
	15.711	14.410
Schulden 7		
Schulden uit herverzekering	97	2.853
Schulden uit directe verzekering	982	2.006
Schulden aan kredietinstellingen	30.410	6.078
Belastingen en premies sociale verzekeringen	3.353	5.053
Overige schulden en overlopende passiva	20.473	13.462
	55.315	29.452
	511.555	491.496

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2015

Technische rekening (in duizenden euro's)	2015	2014
Verdiende premie eigen rekening	8	
Premies		
- Bruto	309.534	292.074
- Aandeel herverzekeraars	16.144	17.410
	293.390	274.664
Wijziging technische voorziening voor niet verdiende premies en lopende risico's		
- Bruto	3.987	2.699
- Aandeel herverzekeraars	2.148	1.339
	1.839	1.360
	295.229	276.024
Beleggingsopbrengsten technische rekening	8.012	5.421
Schade eigen rekening	9	
Schaden		
- Bruto	227.619	174.980
- Aandeel herverzekeraars	15.345	9.900
	212.274	165.080
Wijziging technische voorziening voor te betalen schaden		
- Bruto	-8.495	19.890
- Aandeel herverzekeraars	-1.509	265
	-6.986	19.625
	205.288	184.705
Bedrijfskosten	10	
Acquisitiekosten	49.352	38.673
Beheers- en personeelskosten	37.123	36.122
	86.475	74.795
Resultaat technische rekening	11.478	21.945

Niet technische rekening (in duizenden euro's)	2015	2014
Opbrengst beleggingen		
Opbrengst bedrijfsgebouwen en -terreinen	1.063	-1.162
Opbrengst overige beleggingen	4.477	4.190
Ongerealiseerde beleggingsopbrengsten	7.151	5.309
	12.691	8.337
Beleggingslasten	-819	-246
Toegerekende opbrengsten uit beleggingen overgeboekt naar technische rekening	-8.012	-5.421
Andere baten	165	273
Resultaat voor belastingen	15.503	24.888
Belastingen	-3.556	-5.918
Resultaat na belastingen	11.947	18.970

Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2015

Technische rekening (in duizenden euro's)	2015	2014
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat na belastingen	11.947	18.970
Afschrijving materiële vaste activa	6.357	3.445
Waardeverandering beleggingen	-7.710	-3.591
Aangepast resultaat	10.594	18.824
Mutatie technische voorzieningen	-9.863	13.924
Mutatie voorziening voor belastingen	603	-690
Mutatie herwaarderingsreserve	-	-628
Mutatie overige voorzieningen	698	307
Mutatie overige operationele activiteiten	22.545	849
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	24.577	32.586
Kasstroom uit investerings- en beleggingsactiviteiten		
Investerings en aankopen		
Beleggingen	-77.111	-84.269
Acquisitie deelnemingen	-2.970	-271
Investerings materiële vaste activa	-16.572	-6.535
Desinvesteringen, afschrijvingen en verkopen		
Beleggingen	42.816	61.314
Desinvesteringen en afschrijving desinvesteringen materiële vaste activa	5.507	1.428
Afwaardering deelnemingen	-484	-
Totaal kasstroom uit investerings- en beleggingsactiviteiten	-48.814	-28.333
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Dividenduitkering	-5.735	-9.642
Financieringen	24.332	-6.662
Toename aandelenkapitaal	-	3
Agio'storting minus emissiekosten	-	340
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten	18.597	-15.961
Mutatie liquide middelen	-5.640	-11.708

Geconsolideerd totaalresultaat

Overzicht geconsolideerd totaalresultaat (in duizenden euro's)	2015	2014
Geconsolideerd nettoresultaat na belastingen	11.947	18.970
Onttrekking herwaarderingsreserve ten gunste van belastinglatentie	-	-628
Totaalresultaat	11.947	18.342

Toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening

Algemeen

Op grond van Boek 2 Titel 9 van het Burgerlijk Wetboek, in het bijzonder afdeling 15, zijn de voor verzekeringsmaatschappijen geldende voorschriften voor de jaarrekening toegepast.

De financiële gegevens van de onderneming zijn in de geconsolideerde jaarrekening verwerkt. Aangezien de financiële gegevens van de vennootschap zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening, wordt de winst-en-verliesrekening in de enkelvoudige jaarrekening gepresenteerd in een verkorte vorm overeenkomstig artikel 2:402 Burgerlijk Wetboek.

Alle bedragen in de jaarrekening zijn in duizenden euro's vermeld, tenzij anders aangegeven.

Activiteiten

Bovemij Verzekeringsgroep N.V., statutair gevestigd te Nijmegen, verzekert schade primair gericht op de mobiliteitsbranche. Hiertoe behoren inkomens-, casco-, aansprakelijkheid-, rechtshulp- en pechhulpverzekeringen.

Presentatiewijzigingen

De in deze jaarrekening ter vergelijking opgenomen cijfers over 2014 zijn, waar nodig, ten behoeve van het inzicht geherrubriceerd. Er hebben in 2015 geen stelsel- en schattingswijzigingen plaatsgevonden.

Bij een aantal posten in de balans en resultatenrekening staat een genummerde verwijzing naar de overeenkomstig genummerde toelichtingen elders in de jaarrekening.

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de directie zich over verschillende zaken een oordeel vormt en dat zij schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Deze schattingen zijn naar het beste weten van de directie gemaakt, maar de daadwerkelijke uitkomsten kunnen uiteindelijk afwijken van die schattingen.

De belangrijkste schattingen hebben betrekking op:

- Technische voorzieningen voor te betalen schade.
- Waardering van financiële beleggingen.

Grondslagen voor consolidatie

De volgende deelnemingen zijn in de consolidatie betrokken:

N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij;
statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

Bovemij Financieringsmaatschappij B.V.;
statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

- **Care4Lease B.V.;**
statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

IsHelder B.V.;
statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

Bovemij Intermediair Holding B.V.;
statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

- **Enra verzekeringen B.V.;**
statutair gevestigd te Grootebroek (100%)
  - **Quakel Assuradeuren B.V.;**
statutair gevestigd te Alphen aan den Rijn (50%)
- **Bovemij Financiële Diensten B.V.;**
statutair gevestigd te Nijmegen (100%)
  - **Bovemij Finance B.V.;**
statutair gevestigd te Nijmegen (100%)
- **Bovemij Intermediair B.V.;**
statutair gevestigd te Nijmegen (100%)
- **Bovemij Juridische Diensten B.V.;**
statutair gevestigd te Nijmegen (100%)
- **Dealerdiensten Automotive B.V.;**
statutair gevestigd te Velsen (100%)

Premie.nl B.V.;
statutair gevestigd te Roosendaal (100%)

Zonneparken Nederland B.V.;
statutair gevestigd te Heerenveen (50%). Vanwege het beperkte belang zijn deze cijfers niet opgenomen in de consolidatie.

De volgende deelnemingen worden proportioneel geconsolideerd:

Combinatie Bovemij Mn Services B.V.;
statutair gevestigd te Rijswijk (50%)

- **Delps B.V.;**
statutair gevestigd te Capelle aan den IJssel (100%)
- **Bovemij Services B.V.;**
statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

De groepsmaatschappijen zijn integraal geconsolideerd, waarbij onderlinge schulden, vorderingen en transacties zijn geëlimineerd, evenals de binnen de groep gerealiseerde

resultaten. Nieuw verworven deelnemingen worden in de consolidatie betrokken vanaf het tijdstip waarop beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Afgestoten deelnemingen worden in de consolidatie betrokken tot het tijdstip van beëindiging van deze invloed. Waarderingsgrondslagen van groepsmaatschappijen en andere in de consolidatie opgenomen rechtspersonen zijn waar nodig gewijzigd om deze in overeenstemming te brengen met de geldende waarderingsgrondslagen voor de groep. Alle in de consolidatiekring betrokken deelnemingen zijn onderdeel van de fiscale eenheid voor vennootschapsbelasting, met uitzondering van Combinatie Bovemij Mn Services B.V., Delps B.V., Bovemij Services B.V. en Quakel Assuradeuren B.V. Alle transacties met verbonden partijen hebben plaatsgevonden onder normale marktvoorwaarden.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Algemeen

Voor zover niet anders vermeld, zijn activa en passiva opgenomen voor de verkrijgingsprijs. De noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van onvolwaardigheid op de betreffende activa worden in mindering gebracht. In vreemde valuta luidende bedragen worden omgerekend tegen de koersen per balansdatum. Dit heeft uitsluitend betrekking op beleggingen. De valutaverschillen worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening.

Acquisities

In het boekjaar heeft de groep de volgende acquisities verricht:

Per 30 juli 2015:

- **Zonneparken Nederland B.V.;**
statutair gevestigd te Heerenveen (50%)

Per 27 november 2015:

- **Premie.nl B.V.;**
statutair gevestigd te Roosendaal (100%)

Beleggingen

Terreinen en gebouwen

Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik

Bedrijfsgebouwen en -terreinen worden gewaardeerd op marktwaarde. Hiertoe vindt eenmaal in de drie jaar taxatie plaats door externe deskundigen. Daarnaast vindt jaarlijks per balansdatum een beoordeling van de marktwaarde

plaats. De gebouwen voor eigen gebruik zijn gewaardeerd op de getaxeerde onderhandse verkoopwaarde onder voortzetting van de lopende huurovereenkomst. Op de in eigen gebruik zijnde gebouwen en terreinen, alsmede op de centrale verwarmings- en liftinstallatie, wordt niet afgeschreven. Kosten ter instandhouding van onroerend goed worden in de winst-en-verliesrekening verantwoord. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde winsten en verliezen worden rechtstreeks ten gunste of ten laste van het resultaat gebracht. Waardemutaties worden tevens opgenomen in de herwaarderingsreserve. Daarnaast wordt rekening gehouden met belastinglatenties.

Overige terreinen en gebouwen

Overige terreinen en gebouwen worden gewaardeerd op marktwaarde. De overige gebouwen zijn gewaardeerd op de getaxeerde verkoopwaarde bij onderhandse verkoop vrij van huur of de onderhandse verkoopwaarde onder voortzetting van de lopende huurovereenkomsten. Hiertoe vindt eenmaal in de drie jaar taxatie plaats door externe deskundigen. Daarnaast vindt jaarlijks per balansdatum een beoordeling van de marktwaarde plaats. Kosten ter instandhouding van onroerend goed worden in de winst-en-verliesrekening verantwoord. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde winsten en verliezen worden rechtstreeks ten gunste of ten laste van het resultaat gebracht. Waardemutaties worden tevens opgenomen in de herwaarderingsreserve. Daarnaast wordt rekening gehouden met belastinglatenties.

Overige financiële beleggingen

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan. Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost.

Aandelen en obligaties behorende tot de handelsportefeuille

Waardering van aandelen en obligaties die behoren tot de handelsportefeuille geschiedt tegen marktwaarde. Op de beurs genoteerde aandelen en obligaties worden gewaardeerd op de beurskoers ultimo boekjaar. Niet op de beurs genoteerde aandelen en obligaties worden gewaardeerd op geschatte verkoopwaarde ultimo boekjaar, indien deze objectief te bepalen is. Gerealiseerde en niet gerealiseerde waardeverschillen komen volledig ten gunste of ten laste van het resultaat van het boekjaar. De gerealiseerde waardeverschillen worden bepaald door de verkoopopbrengst te verminderen met de marktwaarde bij aanvang van het boekjaar.

Hypotheken

De waardering van het hypotheekbeleggingsfonds geschiedt tegen reële waarde, die ten minste eenmaal per maand wordt vastgesteld. De waardering van het fonds is gebaseerd op de gehanteerde hypotheekrente, de opslag voor hypotheken ten opzichte van de staatscurve en verliezen op de hypotheken.

Vorderingen uit hoofde van financial lease

Autoleasecontracten waarbij nagenoeg alle aan de eigendom verbonden risico's en voordelen worden overgedragen aan de lessee worden gekenmerkt als financiële leasevorderingen. Deze contracten worden verantwoord als financieel actief tegen een bedrag gelijk aan de contante waarde van de minimale leasebetalingen. Dit is inclusief gegarandeerde restwaarde en de niet-gegarandeerde restwaarde zoals die aan de onderneming toekomt, na aftrek van eventuele cumulatieve waardeverminderingen. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor dubieuze debiteuren worden verantwoord onder de post debiteuren.

Direct toerekenbare kosten zijn inbegrepen in de initiële bepaling van de financiële leasevorderingen.

Het verschil tussen de bruto-investering in de lease en de contante waarde van de invorderbare minimale leasebetalingen is onverdiende interest en wordt over de looptijd van de lease verantwoord tegen een constant rendement op de netto-investering in de financiële lease.

Op balansdatum wordt nagegaan of sprake is van signalen die erop duiden dat de financiële lease aan bijzondere waardevermindering onderhevig is. Een zodanig verlies uit hoofde van waardevermindering wordt direct in de winst-en-verliesrekening verantwoord en opgenomen onder de leasekosten.

Andere financiële beleggingen

Andere financiële beleggingen worden gewaardeerd op nominale waarde onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke oninbaarheid.

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid worden in mindering gebracht.

De vordering uit co-assurantie heeft betrekking op de gezamenlijk met N.V. Schadeverzekering Metaal en Techniek uitgevoerde WIA-verzekering voor de BOVAG-branche. De beleggingen behorende bij deze verzekering zijn ondergebracht bij N.V. Schadeverzekering Metaal en Technische Bedrijfstakingen en zijn economisch eigendom van Bovemij.

Overige activa

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd op basis van historische aanschaffingskosten verminderd met lineaire afschrijvingen, welke zijn gebaseerd op de verwachte economische levensduur en rekening houdend met bijzondere waardeverminderingen.

De afschrijvingstermijnen voor de inrichting van gebouwen en kantoorinventaris is 5 tot 10 jaar. Voor informatie-verwerkende systemen is dat 5 jaar. Vervoermiddelen worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en een eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.

Technische voorzieningen

Toereikendheidstoets

Op grond van het Besluit prudentiële regels Wft dient jaarlijks een toets te worden uitgevoerd naar de toereikendheid van de balanswaarde van de voorzieningen. Hiertoe wordt een toetsvoorziening vastgesteld. Deze toetsvoorziening is een benadering van de marktwaarde van de verplichtingen, waarbij rekening wordt gehouden met onzekerheidsmarges. Er wordt gebruik gemaakt van gangbare actuariële methoden. Op grond van de uitkomsten van de toets concludeert Bovemij dat de balanswaarde toereikend is. Deze conclusie wordt onderschreven door de externe actuaaris.

Voor niet verdiende premies en lopende risico's

De voorziening voor niet verdiende premies en lopende risico's betreft onverdiende brutopremies ultimo boekjaar na aftrek van de quotamatische aandelen van de herverzekeraars en onder aftrek van overlopende kosten voor provisie. Deze post wordt berekend naar evenredigheid van de nog niet verstreken risicotermijnen. De voorziening is nominaal opgenomen. De ongevallen- en arbeidsongeschiktheidsverzekering zijn, gezien het langlopende karakter, tegen contante waarde berekend.

Voor te betalen schaden

De voorziening voor te betalen schaden betreft het geschatte deel van de gemelde, maar nog niet afgewikkelde schaden. Tevens zijn voorzieningen voor schaden opgenomen die per balansdatum wel zijn voorgevallen, maar nog niet bij de verzekeraar zijn gemeld alsmede voor mogelijke mutaties in wel gemelde maar nog niet afgewikkelde schaden. De omvang van dit deel van de voorziening wordt geschat op basis van actuariële schade-uitlooptoelichtingen. Bij het uitvoeren van deze analyses wordt rekening gehouden met verwachte subrogatie en de verkrijging van het eigendom van verzekerde zaken. De actuariële analyses ten behoeve van de voorziening worden in het bijzonder gebruikt om de uiteindelijk verwachte kosten te schatten van complexere claims die door zowel in- als externe factoren (zoals schadebehandelingsprocedures, inflatie, veranderingen in wet- en regelgeving, gerechtelijke uitspraken, historie en trends) kunnen worden beïnvloed.

De te regresseren schaden en het aandeel herverzekeraars zijn op de voorziening in mindering gebracht. De voorziening voor de interne kosten van de schadeafhandeling van nog af te wikkelen schaden is opgenomen tegen nominale waarde en is aan de voorziening voor te betalen schaden toegevoegd.

Acquisitiekosten

Aan de looptijd van de verzekering toegerekende acquisitiekosten (provisies) worden in mindering gebracht op de technische voorziening voor niet verdiende premies en lopende risico's. Onder de acquisitiekosten worden begrepen afsluitprovisies, inclusief verlengingsprovisies.

Voorzieningen

Voor belastingen

De voorziening voor latente belastingen betreft de latente belastingverplichtingen ter zake van de bestaande fiscale waarderingsverschillen en heeft een overwegend langlopend karakter. De voorziening is bepaald op basis van het nominale belastingtarief van 25% (2014: 25%).

Overige voorzieningen

De overige voorzieningen hebben betrekking op de dochtermaatschappijen van Bovemij Intermediair Holding B.V. en zijn gevormd voor nog te betalen kosten in verband met de administratieve afhandeling van schaden en overige kosten. In verband met de juridische fusie in 2016 van Bovemij Financiële Diensten B.V. met N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij is onder de overige voorzieningen tevens een voorziening opgenomen voor reorganisatiekosten.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de in rekening gebrachte premies en overige baten en de betaalde schaden en andere lasten over het jaar, rekening houdend met lopende herverzekeringsovereenkomsten. De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben. Verliezen worden verantwoord zodra zij voorzienbaar zijn.

Het resultaat wordt tevens bepaald met inachtneming van de verwerking van onrealiseerde waardeveranderingen van op actuele waarde gewaardeerde beleggingen.

De aan herverzekeraars betaalde herverzekeringsspremie wordt naar evenredigheid van de looptijd van de contracten als last opgenomen in de resultatenrekening.

Overeenkomstig artikel 402, Titel 9 Boek 2 BW, wordt in de enkelvoudige winst-en-verliesrekening slechts het nettoresultaat deelnemingen en het resultaat na belastingen uit eigen bedrijfsuitoefening vermeld.

Verdiende premies eigen rekening

Onder bruto premies wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte bedragen, na aftrek van in rekening gebrachte assurantiebelasting, polissenadministratiekosten en wettelijke bijdragen.

De premie voor schadeverzekeringen wordt gedurende de looptijd van het contract naar evenredigheid van de verstreken verzekeringstermijn als opbrengst opgenomen. De wijziging in de technische voorzieningen voor niet-verdiende premies en lopende risico's wordt tevens onder het premie-inkomen verantwoord.

Toegerekende beleggingsopbrengsten

De beleggingen worden aangehouden ter afdekking van het eigen vermogen en de technische voorzieningen. De opbrengst uit beleggingen wordt aan de branches toegerekend op basis van het gemiddeld geïnvesteerd vermogen in de technische voorzieningen.

Schade eigen rekening

Onder de schade eigen rekening worden zowel de materiële schade als de schadebehandelingskosten voor letselschaden opgenomen.

Bedrijfskosten

Bedrijfskosten zijn toegerekend aan het verslagjaar waarop deze betrekking hebben.

Pensioenen

Bovemij heeft de pensioenregeling voor de werknemers verzekerd bij een pensioenverzekeraar. Bovemij kent meerdere pensioenregelingen. De verzekerde regelingen betreffen gedeeltelijk middelloonregelingen en gedeeltelijk toegezegde bijdrageregelingen.

Belastingen

De belastingen over het resultaat worden berekend naar het voor het betreffende boekjaar geldende nominale tarief, waarbij rekening wordt gehouden met fiscale faciliteiten. Voor zover de betaling van de vennootschapsbelasting wordt uitgesteld wordt hiervoor een voorziening voor latente belastingen gevormd.

Niet technische rekening

De niet technische rekening betreft de niet aan branches toegerekende beleggingsopbrengsten.

Andere baten

De uit hoofde van huurkoopcontracten ontvangen en betaalde provisie worden naar rato van de looptijd van het contract in de winst-en-verliesrekening verantwoord.

Grondslagen voor het geconsolideerde kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode, waarbij onderscheid is gemaakt tussen de kasstromen uit operationele, investerings-, beleggings- en financieringsactiviteiten. Investerings- en desinvesteringen in terreinen en gebouwen worden verantwoord onder de beleggings- en investeringsactiviteiten. Ontvangen en betaalde rente, ontvangen dividenden en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Betaalde dividenden worden verantwoord onder de financieringsactiviteiten.

Geconsolideerde balans per 31 december 2015

1. Beleggingen

Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik (in duizenden euro's)	31-12-2015	31-12-2014
Stand per 1 januari	11.452	13.901
Aankoop in boekjaar	5.829	-
Herwaardering in boekjaar	559	-2.449
Stand per 31 december	17.840	11.452

De verkrijgingsprijs van de terreinen en gebouwen voor eigen gebruik bedraagt per 31 december 2015 € 18.338.000,- (2014: € 12.509.000,-). De huuropbrengst van de bedrijfsgebouwen en -terreinen voor eigen gebruik, verminderd met direct toerekenbare kosten, per saldo € 1.063.000,- (2014: € 556.000,-), is verantwoord als opbrengst uit beleggingen. Alle terreinen en gebouwen zijn getaxeerd per 31 december 2015. De waardering van terreinen en gebouwen voor eigen gebruik is inclusief € 1.101.000,- herwaardering (2014: € 542.000,-). De terreinen en gebouwen maken deel uit van de beleggingsportefeuille. Derhalve wordt hierop niet afgeschreven.

Overige terreinen en gebouwen (in duizenden euro's)	31-12-2015	31-12-2014
Stand per 1 januari	11.302	2.769
Aankoop in boekjaar	7.014	7.802
Herwaardering in boekjaar	-	731
Verkoop in boekjaar	-433	-
Stand per 31 december	17.883	11.302

De verkrijgingsprijs van overige terreinen en gebouwen bedraagt per 31 december 2015 € 17.152.000,- (2014: € 10.571.000,-). De waardering van overige terreinen en gebouwen is inclusief € 731.000,- herwaardering (2014: € 731.000,-).

Overige financiële beleggingen (in duizenden euro's)	31-12-2015		31-12-2014	
	Balanswaarde	Verkrijgingsprijs	Balanswaarde	Verkrijgingsprijs
Aandelen	43.358	27.341	52.948	36.008
Hypotheke	49.965	45.000	46.624	45.000
Vorderingen uit hoofde van financial lease	62.503	62.503	27.330	27.330
Andere financiële beleggingen	1.340	1.341	1.228	1.232
Stand per 31 december	157.166	136.185	128.130	109.570

Verloop overige financiële beleggingen (in duizenden euro's)	Aandelen	Hypotheke	Vorderingen uit hoofde van financial lease	Andere financiële beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari	52.948	46.624	27.330	1.228	128.130
Mutaties in het boekjaar					
Aankopen resp. stortingen	4.124	-	59.602	542	64.268
Herwaardering ten gunste (- ten laste) van resultaat	3.810	3.341	-	-	7.151
Verkopen resp. aflossingen	-17.524	-	-24.429	-430	-42.383
Stand per 31 december	43.358	49.965	62.503	1.340	157.166

Toelichting waarderingmethode financiële beleggingen (in duizenden euro's)	Genoteerde marktprijzen	Afgeleide markt-notering	Onafhankelijke taxaties	Waarderingsmodellen	Andere methoden	Totaal
Vastgoedbeleggingen	-	-	17.840	-	17.883	35.723
Aandelen	28.403	14.981	-	-	-26	43.358
Hypotheke	-	-	-	49.965	-	49.965
Vorderingen uit hoofde van financial lease	-	-	-	-	62.503	62.503
Andere financiële beleggingen	-	-	-	-	1.340	1.340
Stand per 31 december	28.403	14.981	17.840	49.965	81.700	192.889

Vastgoedbeleggingen

Onder vastgoedbeleggingen zijn opgenomen de gebouwen en terreinen voor eigen gebruik en overige terreinen en gebouwen. Onder overige terreinen en gebouwen zijn woningprojecten voor commerciële verhuur verantwoord.

De gebouwen en terreinen voor eigen gebruik worden gewaardeerd op taxatiewaarde. De taxaties worden eenmaal per drie jaar uitgevoerd of frequenter indien ontwikkelingen in de vastgoedmarkt daar aanleiding voor geven. De taxatie van de gebouwen en terreinen voor eigen

gebruik is gebaseerd op de huurwaarde en exploitatiekosten, rekening houdend met een aanvangsrendement van 0%. De periodieke taxatie heeft voor het laatst plaatsgevonden in 2015. De woningprojecten voor commerciële verhuur die eind 2015 zijn opgeleverd, worden gewaardeerd op actuele waarde, die is afgeleid van de gepubliceerde verkoopprijzen. Het deel van de woningprojecten dat per 31 december 2015 niet is opgeleverd, is gewaardeerd tegen de kostprijs van € 5.700.000,-.

Aandelen

Genoteerde marktprijzen

De aandelen betreffen onder andere participaties in aandelenbeleggingsfondsen met een portefeuille van Europees en wereldwijd beursgenoteerde ondernemingen. Daarnaast wordt geparticipeerd in passieve aandelenbeleggingsfondsen die de MSCI Europe Index en MSCI World Index volgen.

Afgeleide marktnotering

Er wordt belegd in aandelen via niet genoteerde Nederlandse en Europese small cap fondsen die minimaal 5% van de aandelen in kleine ondernemingen houden. De marktwaarde van de aandelenfondsen is gebaseerd op de net asset value. De net asset value is afgeleid van de marktnoteringen van deze aandelen.

Andere methode

De exposures op de USD, GBP en JPY die samenhangen met de beleggingen in aandelenfondsen worden afgedekt met valutahedges. Daarmee wordt het grootste deel van het valutarisico geëlimineerd. De valutahedges worden steeds voor een kwartaal afgesloten waarna deze worden doorgerold. Onderdeel van de waarde van de aandelen is de waarde van de valutahedge inzake het afdekken van valutarisico's op aandelen genoteerd in US Dollar, Japanse Yen en Britse Ponden. De kostprijs van derivaten is nihil. De waarde ultimo 2015 bedraagt min € 30.000,-.

Hypotheke

De vastrentende waarden betreft de participatie in een Nederlands hypotheekbeleggingsfonds met een portefeuille van uitsluitend Nederlandse hypotheke die zijn verstrekt na 1 januari 2013. De particuliere Nederlandse woonhuizen dienen als onderpand. Het hypotheekbeleggingsfonds heeft de structuur van een fonds voor gemengde rekening met een open-end karakter, met dien verstande dat de mate waarin participanten in en uit kunnen treden, te allen tijde afhankelijk is van de hypothekeproductie, respectievelijk de beschikbare liquide middelen. De waardering van het hypotheekbeleggingsfonds geschiedt tegen reële waarde, die ten minste eenmaal per maand wordt vastgesteld. De waardering van het fonds is gebaseerd op de gehanteerde hypotheekrente, de opslag voor hypotheke ten opzichte van de staatscurve en verliezen op de hypotheke.

Vorderingen financial lease

Autoleasecontracten waarbij nagenoeg alle aan de eigendom verbonden risico's en voordelen worden overgedragen aan de lessee, worden gekenmerkt als financiële leasevorderingen. Deze contracten worden verantwoord als financieel actief tegen een bedrag gelijk aan de contante waarde van de minimale leasebetalingen (inclusief gegarandeerde restwaarde) en de niet-gegarandeerde restwaarde zoals die aan de onderneming toekomt, na aftrek van eventuele cumulatieve waardeverminderingen. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor dubieuze debiteuren worden verantwoord onder de post debiteuren. Het onderpand van de financieringstermijnen wordt maandelijks getoetst op de verhouding handelswaarde / boekwaarde.

Direct toerekenbare kosten zijn inbegrepen in de initiële bepaling van de financiële leasevorderingen.

Het verschil tussen de bruto-investering in de lease en de contante waarde van de invorderbare minimale leasebetalingen is onverdiende interest en wordt over de looptijd van de lease verantwoord tegen een constant rendement op de netto-investering in de financiële lease.

Op balansdatum wordt nagegaan of sprake is van signalen die erop duiden dat de financiële lease aan bijzondere waardevermindering onderhevig is. Dat is het geval voor zover er een verschil is tussen de boekwaarde van het actief en de contante waarde van de voor de toekomst verwachte, tegen de oorspronkelijke effectieve rentevoet verdisconteerde kasstromen. Een zodanig verlies uit hoofde van waardevermindering wordt direct in de winst-en-verliesrekening verantwoord en opgenomen onder de leasekosten.

Andere financiële beleggingen

Andere financiële beleggingen worden gewaardeerd op nominale waarde of lagere marktwaarde.

2. Vorderingen

Vorderingen uit co-assurantie (in duizenden euro's)	31-12-2015	31-12-2014
Stand per 1 januari	46.932	41.446
Onttrekking WIA-construct II	-37.665	-1.582
Toevoeging WIA-construct III	8.834	7.068
Stand per 31 december	18.101	46.932

De vordering uit co-assurantie heeft betrekking op het aandeel van Bovemij in de beleggingsportefeuille die wordt aangehouden voor de gezamenlijk met N.V. Schadeverzekering Metaal en Technische Bedrijfstakingen uitgevoerde WIA-verzekering voor de BOVAG-branche. De beleggingen behorende bij deze verzekering zijn ondergebracht bij N.V. Schadeverzekering Metaal en Technische Bedrijfstakingen en zijn economisch eigendom van Bovemij. Het co-assurantiecontract betreft feitelijk een inkomende quota share-herverzekering met N.V. Schadeverzekering Metaal en Technische Bedrijfstakingen.

Overige vorderingen (in duizenden euro's)	31-12-2015	31-12-2014
Te vorderen vennootschapsbelasting	3.364	-
Te vorderen omzetbelasting	1.791	662
Rekening courant Stichting Rechtsbijstand Mobiliteitsbranche	879	914
Te ontvangen rente	473	1.125
Niet verzekeringstechnische debiteuren	1.560	751
Overige vorderingen en overlopende activa	3.568	2.070
Stand per 31 december	11.635	5.522

De overige vorderingen en overlopende activa hebben een overwegend kortlopend karakter en er zijn geen belangrijke concentraties van kredietrisico aanwezig.

3. Overige activa

Materiële vaste activa (in duizenden euro's)	Kantoor-inventaris	Informatieverwerkende systemen	Vervoermiddelen	Totaal
Stand per 1 januari				
Aanschaffingskosten	8.240	21.387	23.893	53.520
Afschrijvingen	-7.180	-16.999	-6.888	-31.067
	1.060	4.388	17.005	22.453
Mutaties in de boekwaarde				
Investeringskosten	268	479	15.825	16.572
Afschrijvingen	-399	-1.453	-4.505	-6.357
Desinvesteringen	-435	-320	-7.293	-8.048
Afschrijvingen desinvesteringen	420	289	1.832	2.541
	-146	-1.005	5.859	4.708
Stand per 31 december				
Aanschaffingskosten	8.073	21.546	32.425	62.044
Afschrijvingen	-7.159	-18.163	-9.561	-34.883
	914	3.383	22.864	27.161

Liquide middelen (in duizenden euro's)	31-12-2015	31-12-2014
ING Bank	76.544	80.327
ABN AMRO	90.733	91.266
Rabobank	22.977	25.566
Deutsche Bank	30.105	30.520
SNS Bank	17.000	15.239
Overige banken	138	219
Stand per 31 december	237.497	243.137

De liquide middelen staan vrij ter beschikking van de vennootschap en zijn direct opeisbaar.

4. Groepsvermogen

Voor een toelichting op het groepsvermogen wordt verwezen naar de toelichting van het eigen vermogen bij de enkelvoudige balans. Voor het mutatieoverzicht van het groepsvermogen wordt verwezen naar de tabel op pagina 86.

Solvabiliteit

Ingevolge het Besluit prudentiële regels Wft bedraagt de vereiste solvabiliteitsmarge voor Bovemij Verzekeringsgroep N.V. voor het boekjaar 2015 € 50.207.000,-. Per 31 december 2015 bedraagt de aanwezige solvabiliteitsmarge 301%. De directie van Bovemij Verzekeringsgroep N.V. acht op basis van Solvency I een minimale solvabiliteitsmarge van 150% noodzakelijk. De besturing en ook het dividendbeleid zijn ingericht op basis van een solvabiliteitsmarge van tenminste 200%.

5. Technische voorzieningen

Technische voorzieningen (in duizenden euro's)	Premies en provisies		Schaden	
	31 december 2015	31 december 2014	31 december 2015	31 december 2014
Bruto				
Ongevallen en ziekte	20.098	24.186	62.530	87.029
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	18.752	18.015	131.233	118.406
Casco	82.590	81.033	24.363	21.802
Brand en andere schade aan goederen	1.747	1.618	4.533	3.047
Overige branches	10.104	12.426	14.124	14.994
	133.291	137.278	236.783	245.278
Herverzekering				
Ongevallen en ziekte	3.096	3.707	3.916	3.748
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	2.490	3.027	22.417	25.330
Casco	1.380	2.370	1.639	296
Brand en andere schade aan goederen	134	118	202	-
Overige branches	11	37	758	1.067
	7.111	9.259	28.932	30.441
Provisie				
Ongevallen en ziekte	9.613	9.225	-	-
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	4.466	3.897	-	-
Casco	26.963	25.944	-	-
Brand en andere schade aan goederen	612	500	-	-
Overige branches	2.976	4.026	-	-
	44.630	43.592	-	-
Netto				
Ongevallen en ziekte	7.389	11.254	58.614	83.281
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	11.796	11.091	108.816	93.076
Casco	54.247	52.719	22.724	21.506
Brand en andere schade aan goederen	1.001	1.000	4.331	3.047
Overige branches	7.117	8.363	13.366	13.927
	81.550	84.427	207.851	214.837

De voorziening voor onverdiende premies heeft voor een bedrag van € 16.500.000,- betrekking op vooruitgefactuurde polissen met ingangsdatum 2016. De tegenhanger van deze post zit in de vorderingen uit directe verzekering. Onder de bruto schadereserve is voor €16.900.000,- aan technische voorziening voor inkomende herverzekering opgenomen. Van de technische voorzieningen is een bedrag van € 112.930.000,- kortlopend (2014: € 111.429.000,-). De technische voorzieningen zijn actuariael getoetst met een prudentieniveau van 75% en hieruit is gebleken dat de voorzieningen als toereikend moeten worden beschouwd.

Verloopoverzicht technische voorzieningen (in duizenden euro's)

Premies en provisies

Schaden

	2015	2014	2015	2014
Stand per 1 januari	84.427	90.128	214.837	195.212
Mutatie voorziening huidig jaar	64.900	65.388	200.554	180.905
Mutatie voorziening voorgaande jaren	-67.777	-71.089	9.446	7.047
Betaalde schade huidig jaar	-	-	-113.036	-97.876
Betaalde schade voorgaande jaren	-	-	-103.950	-70.451
Stand per 31 december	81.550	84.427	207.851	214.837

6. Voorzieningen

Voor belastingen (in duizenden euro's)

31-12-2015

31-12-2014

	31-12-2015	31-12-2014
Stand per 1 januari	9.321	10.011
Mutatie boekjaar	603	-690
Stand per 31 december	9.924	9.321

Overige voorzieningen (in duizenden euro's)

31-12-2015

31-12-2014

	31-12-2015	31-12-2014
Commissievoorziening volmachtbedrijf	4.330	4.222
Reorganisatievoorziening	892	-
Overige voorzieningen	565	867
Stand per 31 december	5.787	5.089

De reorganisatievoorziening heeft een kortlopend karakter. De overige voorzieningen hebben een overwegend langlopend karakter.

Verloopoverzicht reorganisatievoorziening (in duizenden euro's)

31-12-2015

31-12-2014

	31-12-2015	31-12-2014
Stand per 1 januari	-	-
Dotatie	1.200	-
Vrijval	-308	-
Stand per 31 december	892	-

7. Schulden

Schulden aan kredietinstellingen

De schulden aan kredietinstellingen ten bedrage van € 30.410.000,- betreffen de externe financiering van wagenparken. Voor een bedrag € 11.970.000,- bedraagt de looptijd van de financieringen tussen de één en de vier jaar.

De maximale looptijd van schulden aan kredietinstellingen is vier jaar. Het rentepercentage over de schulden aan kredietinstellingen bedraagt tussen de 1,7% en 5,1%.

Belastingen en premies sociale verzekeringen (in duizenden euro's)

31-12-2015

31-12-2014

	31-12-2015	31-12-2014
Vennootschapsbelasting	-	1.988
Assurantiebelasting	1.917	1.732
Sociale lasten	1.436	1.333
Totaal	3.353	5.053

Overige schulden en overlopende passiva (in duizenden euro's)

31-12-2015

31-12-2014

	31-12-2015	31-12-2014
Crediteuren	4.621	1.590
Reservering balansgratificaties	1.297	1.717
Reservering beloningsbeleid	1.690	1.533
Nog te betalen kosten	4.436	3.840
Achtergestelde lening leasemaatschappijen	7.183	2.811
Koopsom Dealerdiensten	-	600
Reservering pensioenen	556	630
Overige schulden	690	741
Totaal	20.473	13.462

De overige schulden en overlopende passiva hebben een overwegend kortlopend karakter.

De Reservering beloningsbeleid betreft de te betalen variabele beloning uit hoofde van het beheerst beloningsbeleid over 2015, alsmede het voorwaardelijk toegekende gedeelte van de beloning over de afgelopen jaren. De voorwaardelijk toegekende beloning betreft tevens de bruto loonsom van de toegekende variabele beloning in certificaten Bovermij. De voorwaardelijk toegekende certificaten zijn gewaardeerd op de laatst bekende prijs volgens de jaarlijkse waardering.

De achtergestelde lening leasemaatschappijen betreft de door de ontvanger van financieringen ten behoeve van leasing als zekerheid gestorte bedragen. De looptijd en de rentevergoeding komen overeen met de looptijd en de rentevergoeding van de financiering.

Niet in de balans opgenomen regelingen

Leaseverplichtingen

Op het gebied van operational lease ten behoeve van de bedrijfsvoering van Bovemij zijn verplichtingen aangegaan met een gemiddelde looptijd van drie jaar. Per balansdatum bedraagt de som van de verschuldigde maandelijkse termijnen € 2.538.000,- (2014: € 2.518.000,-). Hiervan vervalt na een jaar € 144.000 en tussen de twee en vijf jaar € 2.394.000.

Nederlandse Herverzekeringsmaatschappij van Terrorismeschaden N.V. (NHT)

Op 1 juli 2003 is na overleg tussen verzekeraars, de overheid en de Pensioen- en Verzekeringkamer inzake het terrorismeverzekeringprobleem de NHT, de zogenaamde terrorismepool van start gegaan. De terrorismepool waarin verzekeraars, herverzekeraars en de overheid deelnemen maakt het mogelijk om op een verantwoorde wijze dekking te blijven bieden voor terrorismerisico's. Voor verzekeraars is het risico gemaximeerd tot € 400 miljoen. Bovemij neemt deel aan de NHT en staat vanaf 1 januari 2013 garant voor haar aandeel (het obligo) in de 1e layer (zijnde € 400 miljoen) tot maximaal € 2.483.000,-.

Pensioenregeling

Bovemij heeft de pensioenregeling voor de werknemers verzekerd bij een pensioenverzekeraar. Bovemij kent meerdere pensioenregelingen. Deze verzekerde regelingen betreffen gedeeltelijk middelloon en gedeeltelijk toegezegde bijdrage regelingen.

Investeringsverplichtingen

Ter zake van beleggingen in overige terreinen en gebouwen is een investeringsverplichting aangegaan voor een bedrag van € 1.300.000,- (2014: € 14.000.000,-).

Fiscale eenheid Vennootschapsbelasting

Bovemij Verzekeringsgroep N.V. is hoofdelijk aansprakelijk voor alle fiscale verplichtingen binnen de fiscale eenheid waarvan Bovemij Verzekeringsgroep N.V. het hoofd is.

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2015

Premies

De premies worden nagenoeg volledig gerealiseerd in Nederland. Voor de opsplitsing naar branches wordt verwezen naar het overzicht resultaat technische rekening per branchegroep vanaf pagina 77.

Resultaat technische rekening per branchegroep (in duizenden euro's)

	Ongevallen en ziekte		Motorrijtuigen aansprakelijkheid	
	2015	2014	2015	2014
8. Verdienende premies eigen rekening				
Premies				
- Bruto	77.545	65.139	73.734	69.993
- Aandeel herverzekeraars	1.256	1.324	6.450	7.301
	76.289	63.815	67.284	62.692
Wijziging technische voorziening voor niet verdiende premies en lopende risico's				
- Bruto	4.088	4.836	-737	-341
- Aandeel herverzekeraars	611	987	537	257
	3.477	3.849	-1.274	-598
	79.766	67.664	66.010	62.094
Toegerekende opbrengst uit beleggingen	2.442	1.329	2.747	1.220
9. Schade eigen rekening				
Schaden				
- Bruto	75.006	36.314	51.650	46.369
- Aandeel herverzekeraars	948	859	7.616	5.916
	74.058	35.455	44.034	40.453
Wijziging technische voorziening voor te betalen schaden				
- Bruto	-24.499	7.923	12.827	7.065
- Aandeel herverzekeraars	168	228	-2.913	235
	-24.667	7.695	15.740	6.830
	49.391	43.150	59.774	47.283
10. Bedrijfskosten				
Provisie	18.951	13.698	8.394	7.404
Wijziging overlopende provisie	-414	35	-456	-744
Beheers- en personeelskosten	3.914	3.316	11.942	11.715
Provisie van herverzekeraars	-137	-212	-1.209	-1.351
	22.314	16.837	18.671	17.024
Resultaat technische rekening	10.503	9.006	-9.688	-993

**Resultaat technische rekening per
branchegroep (vervolg)** (in duizenden euro's)

Casco

Brand en
andere schade

	2015	2014	2015	2014
8. Verdienende premies eigen rekening				
Premies				
- Bruto	121.275	117.577	18.492	17.079
- Aandeel herverzekeraars	5.448	6.133	2.537	2.197
	115.827	111.444	15.955	14.882
Wijziging technische voorziening voor niet verdiende premies en lopende risico's				
- Bruto	-1.557	-1.963	-129	-3
- Aandeel herverzekeraars	990	106	-16	-9
	-2.547	-2.069	-113	6
	113.280	109.375	15.842	14.888
Toegerekende opbrengst uit beleggingen	1.978	2.148	219	292
9. Schade eigen rekening				
Schaden				
- Bruto	79.573	71.347	10.630	8.776
- Aandeel herverzekeraars	5.653	2.934	800	163
	73.920	68.413	9.830	8.613
Wijziging technische voorziening voor te betalen schaden				
- Bruto	2.561	5.840	1.486	-1.598
- Aandeel herverzekeraars	1.343	-139	202	-25
	1.218	5.979	1.284	-1.573
	75.138	74.392	11.114	7.040
10. Bedrijfskosten				
Provisie	18.077	17.109	3.251	2.806
Wijziging overlopende provisie	-839	-3.076	-112	-184
Beheers- en personeelskosten	16.729	16.500	2.387	2.281
Provisie van herverzekeraars	-885	-1.080	-	-
	33.082	29.453	5.526	4.903
Resultaat technische rekening	7.038	7.678	-579	3.237

**Resultaat technische rekening per
branchegroep (vervolg)** (in duizenden euro's)

Overige branches

Totaal

	2015	2014	2015	2014
8. Verdienende premies eigen rekening				
Premies				
- Bruto	18.488	22.286	309.534	292.074
- Aandeel herverzekeraars	453	455	16.144	17.410
	18.035	21.831	293.390	274.664
Wijziging technische voorziening voor niet verdiende premies en lopende risico's				
- Bruto	2.322	170	3.987	2.699
- Aandeel herverzekeraars	26	-2	2.148	1.339
	2.296	172	1.839	1.360
	20.331	22.003	295.229	276.024
Toegerekende opbrengst uit beleggingen	626	432	8.012	5.421
9. Schade eigen rekening				
Schaden				
- Bruto	10.760	12.174	227.619	174.980
- Aandeel herverzekeraars	328	28	15.345	9.900
	10.432	12.146	212.274	165.080
Wijziging technische voorziening voor te betalen schaden				
- Bruto	-870	660	-8.495	19.890
- Aandeel herverzekeraars	-309	-34	-1.509	265
	-561	694	-6.986	19.625
	9.871	12.840	205.288	184.705
10. Bedrijfskosten				
Provisie	3.681	4.577	52.354	45.594
Wijziging overlopende provisie	1.058	-294	-763	-4.263
Beheers- en personeelskosten	2.151	2.310	37.123	36.122
Provisie van herverzekeraars	-8	-15	-2.239	-2.658
	6.882	6.578	86.475	74.795
Resultaat technische rekening	4.204	3.017	11.478	21.945

9. Uitloopresultaten

Cumulatieve
schadelast
naar uitloop-
jaar
(in duizenden
euro's)

	Schadejaar											2015
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Einde schadejaar	101.462	116.795	135.776	133.798	157.726	152.237	159.396	166.274	163.522	183.338	207.292	
1 jaar later	88.826	105.031	131.918	140.711	167.870	166.760	172.139	173.353	180.382	197.563		
2 jaar later	87.653	103.874	128.566	141.785	166.831	166.533	176.870	170.816	179.279			
3 jaar later	88.283	104.753	130.285	139.700	165.351	168.805	175.803	171.428				
4 jaar later	88.255	104.329	129.882	137.632	165.900	167.059	176.541					
5 jaar later	87.038	103.367	130.960	137.106	165.683	167.496						
6 jaar later	86.979	103.526	130.838	136.779	165.825							
7 jaar later	87.223	103.137	130.517	136.945								
8 jaar later	86.380	102.460	130.614									
9 jaar later	85.669	101.617										
10 jaar later	85.605											
Cumulatieve schadelast ultimo 2015	85.605	101.617	130.614	136.945	165.825	167.496	176.541	171.428	179.279	197.563	207.292	
Cumulatief betaald ultimo 2015	83.759	99.140	122.411	131.054	156.739	155.034	162.459	155.639	154.513	151.655	116.550	Totaal:
Openstaande voorziening ultimo 2015	1.847	2.477	8.203	5.891	9.087	12.462	14.082	15.789	24.766	45.908	90.742	231.254
Voorziening schadejaren voor 2005												5.529
Totale bruto schadevoorziening												236.783

In de uitloopresultaten jaar min één zijn de vierde kwartaalcijfers inzake volmachten verantwoord. Tegenover deze negatieve uitloop staat tevens een premievoorziening.

10. Bedrijfskosten

In de bedrijfskosten zijn onderstaande bedragen voor lonen, sociale lasten, pensioenlasten (de eigen bijdrage is hierop in mindering gebracht) en overige personeelskosten opgenomen:

Personeelskosten (in duizenden euro's)	2015	2014
Lonen en salarissen	20.841	20.161
Sociale lasten	2.466	2.592
Pensioenlasten	3.530	2.907
Overige personeelskosten	1.052	933
Personeelskosten	27.889	26.593
Honoraria externe accountant (in duizenden euro's)	2015	2014
Onderzoek van de jaarrekening	254	221
Andere controleopdrachten	-	20
Totaal	254	241

De bovenstaande honoraria (incl. BTW) van Ernst & Young Accountants LLP zijn ten laste gebracht van Bovemij Verzekeringsgroep N.V. en haar deelnemingen, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a BW.

Effectieve belastingdruk

De effectieve belastingdruk is 22,9% (2014: 23,8%) en wijkt hiermee af van de nominale belastingdruk. De belangrijkste oorzaak hiervan is het fiscaal lagere resultaat deelnemingen.

Gemiddeld aantal werknemers

In 2015 waren gemiddeld 369 FTE's in dienst bij de vennootschappen behorende tot Bovemij Verzekeringsgroep N.V. (excl. SRM Rechtsbijstand). In 2014 waren dat er gemiddeld nog 362.

Enkelvoudige balans per 31 december 2015

Activa (in duizenden euro's)	31-12-2015	31-12-2014
Beleggingen	1	
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	154.056	172.210
Aandelen	4	4
Andere financiële beleggingen	20	102
	154.080	172.316
Vlottende activa		
Belastingvorderingen	6.320	5.827
Overige overlopende activa	410	-
	6.730	5.827
Overige activa		
Materiele vaste activa	11	15
Liquide middelen	88.072	108.932
	88.083	108.947
	248.893	287.090

Passiva (in duizenden euro's)	31-12-2015	31-12-2014
Eigen vermogen	2	
Geplaatst kapitaal	1.959	1.959
Agio reserve	30.736	30.736
Herwaarderingsreserve	1.374	955
Wettelijke reserve	2.330	2.453
Overige reserves	102.782	93.297
Resultaat boekjaar	11.947	18.970
	151.128	148.370
Schulden		
Schulden aan groepsmaatschappijen	95.617	136.503
Belastingen en premies sociale verzekeringen	167	157
Overige schulden en overlopende passiva	1.981	2.060
	97.765	138.720
	248.893	287.090

Enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2015

(in duizenden euro's)	2015	2014
Nettoresultaat deelnemingen	11.875	19.045
Resultaat na belastingen uit eigen bedrijfsuitoefening	72	-75
Resultaat na belastingen	11.947	18.970

Toelichting op de enkelvoudige balans en winst-en-verliesrekening

Algemeen

De waarderingsgrondslagen voor activa en passiva, alsmede de grondslagen van de resultaatbepaling, zijn identiek aan die van de geconsolideerde jaarrekening. Deelnemingen worden opgenomen op basis van netto-vermogenswaarde. Overeenkomstig artikel 403, lid 1, Titel 9 Boek 2 BW heeft de vennootschap een verklaring van hoofdelijke aansprakelijkheid afgegeven voor de groepsmaatschappijen, met uitzondering van Combinatie Bovemij Mn Services B.V., Bovemij Services B.V., Delps B.V., Dealerdiensten Automotive B.V., Bovemij Financieringsmaatschappij B.V. en Care4Lease B.V.

Enkelvoudige balans per 31 december 2015

1. Beleggingen

Deelnemingen in groepsmaatschappijen (in duizenden euro's)	2015	2014
Stand per 1 januari	172.210	149.898
Mutaties in het boekjaar		
Verwerving deelneming Premie.nl	30	-
Verwerving Dealerdiensten Automotive B.V. (resterende 49%)	-	-271
Storting agio Bovemij Financieringsmaatschappij B.V.	-	9.000
Resultaat deelnemingen	11.875	19.045
Dividenduitkering	-30.059	-4.834
Overige mutaties	-	-628
Stand per 31 december	154.056	172.210

Overige financiële beleggingen

De overige financiële beleggingen betreffen verstrekte leningen ten bedrage van € 24.000,- (2014: € 106.000,-).

2. Eigen vermogen

Geplaatst kapitaal (in duizenden euro's)	2015	2014
Stand per 1 januari	1.959	1.956
Bijstorting	-	3
Stand per 31 december	1.959	1.959

Per balansdatum bedraagt het maatschappelijk kapitaal acht miljoen euro (€ 8.000.000,-). Het is verdeeld in negenendertig miljoen negenhonderd vijfzeventigduizend (39.975.000) gewone aandelen van nominaal twintig eurocent (€ 0,20) en tien (10) cumulatief preferente aandelen van nominaal vijfhonderd euro (€ 500,-). Hiervan zijn geplaatst en volgestort negen miljoen zevenhonderd éénennegentigduizend driehonderdnegen (9.791.309) gewone aandelen van twintig eurocent (€ 0,20) en één (1) cumulatief preferent aandeel van vijfhonderd euro (€ 500,-).

Verloop aandelenkapitaal (in duizenden euro's)

	Gewone aandelen	Cumulatief preferente aandelen
Stand per 1 januari	1.958	1
Mutatie boekjaar	-	-
Stand per 31 december	1.958	1

Agioreserve (in duizenden euro's)

	2015	2014
Stand per 1 januari	30.736	30.396
Toevoeging als gevolg van emissie	-	340
Stand per 31 december	30.736	30.736

Herwaarderingsreserve (in duizenden euro's)

	2015	2014
Stand per 1 januari	955	2.513
Mutatie herwaarderingsreserve	419	-930
Onttrekking ten gunste van belastinglatentie	-	-628
Stand per 31 december	1.374	955

Wettelijke reserve (in duizenden euro's)

	2015	2014
Stand per 1 januari	2.453	791
Onttrekking / dotatie	-123	1.662
Stand per 31 december	2.330	2.453

Overige reserves (in duizenden euro's)	2015	2014
Stand per 1 januari	93.297	80.830
Mutaties in het boekjaar		
Uit winstbestemming	18.970	23.112
Acquisitie Premie.nl	-2.970	-
Acquisitie resterend belang Dealerdiensten Automotive B.V.	-	-271
Mutatie herwaarderingsreserve	-419	930
Afwaardering CBM B.V.	-484	-
Onttrekking ten gunste van wettelijke reserve	123	-1.662
Dividendbetalingen aan aandeelhouders	-5.735	-9.642
Stand per 31 december	102.782	93.297

Mutatieoverzicht van het groepsvermogen (in duizenden euro's)	2015	2014
Eigen vermogen van de rechtspersoon als onderdeel van het groepsvermogen primo boekjaar	148.370	139.598
Geconsolideerd nettoresultaat na belastingen toekomend aan de rechtspersoon	11.947	18.970
Toevoeging als gevolg van emissie	-	343
Dividendbetalingen aan aandeelhouders	-5.735	-9.642
Onttrekking ten gunste van de belastinglatentie	-	-628
Acquisitie resterend belang Dealerdiensten Automotive B.V.	-	-271
Afwaardering CBM B.V.	-484	-
Acquisitie Premie.nl	-2.970	-
Eigen vermogen van de rechtspersoon als onderdeel van het groepsvermogen ultimo boekjaar	151.128	148.370

Winst-en-verliesrekening over 2015

Gemiddeld aantal werknemers

Ultimo 2015 waren negen personen in dienst van de vennootschap (2014: elf).

Commissarissen en bestuurders

Ultimo 2015 bestond de Raad van Bestuur uit vier leden (2014: vier) en de Raad van Commissarissen uit drie leden (2014: drie). De uit hoofde van artikel 383 lid 1, Titel 9 Boek 2 BW, voorgeschreven melding wordt hieronder toegelicht.

Met ingang van 2015 is de Wet Beloning Financiële Ondernemingen aangepast. Onderdeel van deze wet is de maximering van de variabele beloning tot 20% van het vaste salaris. Met ingang van 1 januari 2015 heeft Bovemij de variabele beloning van de leden van de Raad van Bestuur overeenkomstig deze wetgeving aangepast. Dit heeft geleid tot een verlaging van de maximaal te behalen variabele beloning tot 20%, beschikbaar te stellen in vier gelijke delen van ieder 5% (voorheen maximaal 100%, in vier gelijke delen van ieder 25%). Deze verlaging is deels gecompenseerd door een verhoging van de vaste beloning met 50% per 1 januari 2015.

2015 (in duizenden euro's)	Directe beloning vast	Directe beloning variabel	Directe beloning totaal	Uitgestelde beloning variabel	Uitgestelde beloning pensioen	Uitgestelde beloning totaal	Totaal beloning
R.P.A. Leander	419	28	447	28	171	199	646
J.F.W.M. Wittenberg	419	28	447	28	239	267	714
C.C.P. Post	242	16	258	16	107	123	381
R.H.J. Leander	183	12	195	12	58	70	265
Totaal	1.263	84	1.347	84	575	659	2.006

2014 (in duizenden euro's)	Directe beloning vast	Directe beloning variabel	Directe beloning totaal	Uitgestelde beloning variabel	Uitgestelde beloning pensioen	Uitgestelde beloning totaal	Totaal beloning
R.P.A. Leander	265	132	397	132	101	233	630
J.F.W.M. Wittenberg	265	132	397	132	130	262	659
C.C.P. Post	174	60	234	60	76	136	370
R.H.J. Leander	132	46	178	46	45	91	269
Totaal	836	370	1.206	370	352	722	1.928

Van het variabel deel van de beloning wordt 50% beschikbaar gesteld in de vorm van certificaten van aandelen Bovemij. Het uitgesteld deel van de variabele beloning wordt (voorwaardelijk) uitgekeerd na drie jaar.

Als gevolg van wijzigingen in de fiscale wetgeving, waardoor met ingang van 1 januari 2014 (verder aangescherpt per 1 januari 2015) een belangrijk deel van de pensioenopbouw als bovenmatig wordt aangemerkt, is de pensioenregeling van de leden van de Raad van Bestuur aangepast. De ten gevolge van deze wijziging aan de leden van de Raad van Bestuur aanvullend te verstrekken pensioencompensatie is op basis van kostenneutraliteit berekend en wordt periodiek uitgekeerd (R.P.A. Leander: € 114.000,-; J.F.W.M. Wittenberg: € 74.000,-; C.C.P. Post: € 43.000,-; R.H.J. Leander: € 33.000,-). In 2014 was de pensioencompensatie nihil.

De lasten uit hoofde van de zogenaamde crisishoofden zijn niet toegerekend aan de bezoldiging van de bestuurders.

Honorering Raad van Commissarissen (in duizenden euro's)	2015	2014
H.H. van der Kwast	95	65
G.J.N.H. Cerfontaine (vanaf 24 april 2015)	24	-
J.P. Hoekstra (tot 24 april 2015)	34	43
R. Koopmans (vanaf 1 juli 2014)	41	20
J. Ploeg (tot 1 mei 2015)	-	14
Totaal	194	142

De stijging van de commissarissenbeloning wordt met name veroorzaakt door een aanzienlijke toename van de bestede uren in 2015, met name in het kader van Strategie 2020. Voornoemde bedragen zijn inclusief 21% BTW.

Aandelenbezit raad van bestuur

Voor de Raad van Bestuur is een certificatenplan opgesteld. Dit certificatenplan is in lijn gebracht met de Regeling beheerst beloningsbeleid Wft. Het aandelenbezit van de Raad van Bestuur is als volgt te specificeren:

Aandelenbezit Raad van Bestuur (aantallen)	31-12-2015	31-12-2014
R.P.A. Leander	20.890	18.230
J.F.W.M. Wittenberg	20.890	18.230
C.C.P. Post	22.490	20.340
R.H.J. Leander	6.659	5.879

Nijmegen, 1 april 2016

Raad van Bestuur

drs. R.P.A. Leander RA
J.G.W.M. Wittenberg
C.C.P. Post
mw. drs. R.H.J. Leander

Raad van Commissarissen

ir. H.H. van der Kwast (voorzitter)
Prof. drs. G.J.N.H. Cerfontaine
drs. R. Koopmans

Overige gegevens

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van Bovemij Verzekeringsgroep N.V.

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2015 van Bovemij Verzekeringsgroep N.V. te Nijmegen gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2015 en de geconsolideerde en enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2015 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen. De jaarrekening is opgenomen op pagina 56 tot en met 88 van dit verslag.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking

van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de vennootschap gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel betreffende de jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Bovemij Verzekeringsgroep N.V. per 31 december 2015 en van het resultaat over 2015 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige bij of

krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Amsterdam, 1 april 2016

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. M. Koning RA

Statutaire regeling van de winstbestemming

De bestemming van het resultaat is geregeld in artikel 39 van de statuten

- 39.1. De Raad van Bestuur bepaalt, onder goedkeuring van de Raad van Commissarissen, welk gedeelte van de winst, zoals blijkt uit de vastgestelde jaarrekening, wordt gereserveerd.
- 39.4. Uit de winst, zoals blijkt uit de vastgestelde jaarrekening, en voorzover niet gereserveerd op grond van het bepaalde in lid 1, wordt allereerst op de cumulatief preferente aandelen een dividend uitgekeerd van vijf procent (5%) over het totaal van: (i) het nominale op die aandelen gestorte bedrag; (ii) het bedrag van de agioreserve cumulatief preferente aandelen als bedoeld in artikel 4 lid 8 van deze statuten, zoals blijkt uit de vastgestelde jaarrekening.
- 39.7. De na toepassing van het hiervoor bepaalde resterende winst staat ter beschikking van de algemene vergadering, met dien verstande dat op de cumulatief preferente aandelen geen uitkering meer zal geschieden.

Bestemming van het resultaat 2014

In de Algemene vergadering van Aandeelhouders van 24 April 2015 is besloten € 5.735.000,- uit te keren als dividend. Dit in de lijn met het reserverings- en dividendbeleid en rekening houdend met een voor de vennootschap toereikend geachte solvabiliteit. Het resultaat is toegevoegd aan de overige reserves.

Bestemming van het resultaat 2015

De Raad van Bestuur heeft, onder goedkeuring van de Raad van Commissarissen, 70% van het resultaat na belastingen, dat blijkt uit de vastgestelde jaarrekening, gereserveerd. Na aftrek van de vergoeding voor het cumulatief preferente aandelenkapitaal van € 350.000,- staat € 3.231.000,- (€ 0,33 per gewoon aandeel) ter beschikking van de Algemene Vergadering. Voorgesteld wordt het bedrag van € 3.231.000,- uit te keren als dividend en dit op 20 mei 2016 betaalbaar te stellen.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij te Nijmegen is aan PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. PwC de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Wet op het financieel toezicht over het boekjaar 2015.

Gegevens

De gegevens, waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van de verzekeraar.

In overeenstemming met de richtlijn 'Samenwerking tussen accountant en actuaris ter zake van de controle van verantwoordingen van verzekeringsinstellingen' heeft de accountant van de verzekeraar mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid en de volledigheid van de administratieve basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeelsvorming van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik conform artikel 3:73 van de Wet op het financieel toezicht onderzocht of de in het Actuarieel Verslag genoemde voorzieningen adequaat zijn vastgesteld.

De door de verzekeraar verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer de uitgangspunten, grondslagen en methoden, die zijn toegepast bij de vaststelling van de voorzieningen en bij de door de verzekeraar uitgevoerde toets van de toereikendheid van de voorzieningen beoordeeld.

In mijn onderzoek heb ik tevens het prudentiële filter op basis van artikel 98 lid 4 van het Besluit prudentiële regels Wft betrokken.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de technische voorziening en de toereikendheidstoets geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn overtuiging een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Voorzieningen

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat de in het Actuarieel Verslag genoemde voorzieningen, als geheel bezien, op de balansdatum adequaat zijn vastgesteld.

Amsterdam, 1 april 2016

**PricewaterhouseCoopers Pensions,
Actuarial & Insurance Services B.V.**
w.g. J.H. Lobregt AAG

Postbus 7110

6503 GP Nijmegen

Telefoon: (024) 366 66 66

Vergunningsnummer 12000483

www.bovemij.nl

